

ŠKOLA FUDBALA

FK “VRŠAC”

SKRIPTA

Autor: Gerga Jovan

VRŠAC, 2013.

SADRŽAJ

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE DEČJEG FUDBALA U SRBIJI.....	3
FIFA: KODEKS FER IGRE.....	6
KAKO PREPOZNATI TALENAT?.....	8
VRHUNSKA DOSTIGNUĆA.....	10
RODITELJI!.....	13
MLADI FUDBALERI I TAKMIČENJE.....	15
AUTENTIČNOST FUDBALA, REPRODUKCIJA I VEZA SA MALIM FUDBALOM.....	17
MESTO I ZNAČAJ FUTSALA.....	26
OSNOVNA TEORETSKO-METODSKA I PRAKTIČNA OPREDELJENJA U RADU SA MLAĐIM UZRASTIMA.....	28

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE DEČJEG FUDBALA U SRBIJI

Autor: Igor Janković
Direktor sektora
za bazični fudbal FSS

Na prvi pogled i kratkoročno gledano, između fudbalskih zabavišta i profesionalnog fudbala nema bitne korelacije, ali bez porasta popularnosti bilo kog sporta nema značajnijeg regrutovanja najmlađih.

Uspeh, dobar rezultat - to je najbolja promocija jednog sporta. Posle svakog uspeha naše reprezentacije ili nekog kluba, naglo je raslo interesovanje najmlađe populacije. Baza i vrh piramide sporta su uvek u uzajamnoj vezi, a kvalitet jednog i drugog jača i obezbeđuje kontinuiran rad, planiran i programiran „korak po korak“.

Deca su najiskreniji i najpošteniji deo populacije. Lako se poistovećuju sa sportistima koje gledaju na televiziji. Najsvežiji primer je Novak Đoković. Deca su zajedno sa svojim roditeljima pomno ispratila pohod srpskog Kolosa na svetski teniski tron - i dalje ga pomno prate, upijajući svaki pokret, emociju... Deca ovih dana hrle u škole tenisa i da li je tu nešto čudno? Da li tu ima razlike u odnosu na neke predhodne generacije koje su pomno pratile velemajstore poput „Plave čigre“, Šekija, Džaje, Pižona, Moce Vukotića...? Doduše, više putem tranzistora, „na slepo“, nego putem televizije ili uživo na stadionima.

Nažalost, razlike ima. Promenio se društveno-ekonomski ambijent, klasne razlike su izraženije, ritam života brži. Promene su brže, svet je preplavljen informacijama i dezinformacijama. Mnogo je više stranputica.

Kada ste poslednji put zaustavili automobil da sačekate decu da se sklone sa ulice i prekinu fudbalsku utakmicu? Da eventualno sklone improvizovane golove napravljene od zaostalog građevinskog materijala, garderobe ili školskih torbi?

Činjenica je da su se vremena promenila, ali to ne znači da nepostoje odgovarajući načini za dalji razvoj sporta.

U jednom se moramo složiti, sport i fizička aktivnost nemaju alternativu. Naročito ne u vreme kada su televizija, kompjuteri, internet, video igrice, razni „gedžeti“ tek predvorje brojnih opasnosti koje danas vrebaju mlade. Prvenstveno u pogledu zdravlja, kako telesnog tako i duhovnog, ali i u pogledu očuvanja života koji je od neprocenjive vrednosti.

Dečji fudbal je nekada pripadao kategoriji neorganizovanog bazičnog fudbala. Deca su se u toj igri organizovala sama, sastavljala timove, organizovala utakmice, kako „u kraju“ tako i u školi. Naročito u uzrastu do dvanaest-trinaest godina. Potpuno samostalno su se organizovala u fudbalskoj igri, igrala na različitim podlogama, u različitim formatima i različitim pravilima igre, sa kornerom i bez kornera, sa autom i bez auta... Deca su gradila identitet usavršavajući se u fudbalskim veštinama. Uspešnost u fudbalskoj igri je formirala svojevrsnu hijerarhiju. Igralo se na školskim odmorima, pre i posle škole, pre i posle treninga ispred zgrade, ili se išlo u drugi „kraj“. Fudbal je bio više od igre, sve je dobro funkcionisalo, a profesori fizičke kulture ili fizičkog vaspitanja su bili skauti. Profesori su sarađivali sa lokalnim fudbalskim klubovima i preporučivali trenerima talentovane dečake...

Deca se nisu ispisivala iz škole da bi postali igrači. Nasuprot tome, slabe ocene su bile pretnja ostvarenju uspešne sportske karijere. Igralo se zimi za šolju čaja, a leti za čašu

limunade. To je bila privilegija. Sve je moralo da se pokaže na terenu i to je bilo merilo uspeha, pozicioniranje unutar grupe i van nje.

Danas je dosta toga drugačije. Ulaskom u 21. vek deca su počela da pohađaju sve brojnije škole fudbala, u proseku dva do tri puta nedeljno, i na to se uglavnom svodi sva fudbalska aktivnost. Stiće se utisak da se fudbalske veštine više usavršavaju na kompjuterima i video konzolama. Manje je fudbalskog žara. Upravo ta činjenica da sve više dece učestvuje u tzv. organizovanom bazičnom fudbalu navodi na razmišljanje da je potrebna veća saradnja fudbalske organizacije i škola fudbala, kako u pogledu uspostavljanja odgovarajućih standarda u trenerskoj praksi, tako i u pogledu takmičenja - turnira, liga, festivala, kampova...

Potrebno je više informacija kako za trenere i pedagoge, tako i za roditelje kako bi bolje razumeli svoju ulogu u sportskom procesu, ali još važnije, u procesu stvaranja zdravih, otvorenih i stabilnih ličnosti. To je primarna uloga sporta. Sekundarna uloga sporta je stvaranje uslova da svaki pojedinac iskaže svoj maksimalni sportski kapacitet, te da se što duže zadrži u aktivnom sportskom, a potom i redovnom rekreativnom režimu.

Upravo zbog toga, perspektiva dečijeg fudbala je u stručno pedagoškom radu i usađivanju ljubavi prema fudbalu. A kako se razvija ljubav? Razvija se kroz pozitivno iskustvo, kroz uživanje u igri. Tek kasnije će ta igra da preraste u aktivnost koja sa sobom povlači i određeni stepen odgovornosti. Stoga je esencija uspešnog rada sa decom stručno-pedagoški pristup u sprovođenju svih aktivnosti.

Prevedeno na fudbalski jezik, igra, lepa reč i podrška u razvoju kreativnosti i podsticanju uočenih talenata... Izgradnja igrača, a ne igre. Bez drila, bez galame, bez pritiska, bez rezultatskog imperativa. Što više slobodne igre u različitim formatima od 1:1 pa sve do 11:11. Podjednak tretman sve dece. Svi moraju da se osećaju dobrodošlim u fudbal.

Perspektiva dečjeg fudbala će zavisiti i od iskustva današnje dece, i to u periodu kada oni stasaju kao roditelji i individue koje će možda odlučivati o daljem ustrojstvu fudbalskog sporta kao budući privrednici, prosvetitelji, političari...

Dakle šta treba ponuditi deci? Treba im ponuditi igru bez intervencije roditelja i trenera. Uloga trenera i roditelja je da isprate decu u toj aktivnosti a nikako da intervenišu i kvare prirodno uspostavljeni poredak. Sva deca treba da imaju podjednako pravo na igru. Podjednaku minutažu na utakmicama i na treningu. Sva deca listom treba da usvoje principe fer igre - fer pleja.

Šta u tom uzrastu znači pobeda? Da li je ŠF „Švrća“ pobedio ŠF „Detlić“ ili ŠF „Petlić“ izgubio od ŠF „Bambi“??? Potpuno irelevantno. To je samo jedna u nizu fudbalskih priredbi koja treba da pruži deci još više motivacije.

Najvažniji je pošten odnos trenera prema deci, roditeljima i kolegama i osećaj odgovornosti za tu neprocenjivu vrednost koju predstavlja život. Kolegijalnost među trenerima i klupskim rukovodiocima je takođe veoma važna jer su oni „svetionici“ koji svojim ponašanjem uspostavljaju standarde. Samim tim odgovornost prema deci se ne završava na učenju „guranju lopte“.

Prema tome, pojam pobede treba da odslikava omasovljenje fudbalskih „pogona“; trajno opredeljenje dece za bavljenje sportom; radost dece, kako po dolasku na trenажne aktivnosti, tako i po odlasku; osećaj pripadnosti kluba i uspešnosti svakog deteta.

Treneri i profesori svoju afirmaciju treba da traže u stručno-pedagoškom pristupu, a ne u osvojenim peharima. Trofeji trenera koji rade sa najmlađim uzrastima treba da budu, na prvom mestu, zadovoljna deca opredeljena da se iz ljubavi prema fudbalu trajno opredele za sport ili fizičku aktivnost.

Stoga, perspektiva dečjeg fudbala leži u stručno-pedagoškom radu, implementaciji etičkih kodeksa FS Srbije, registraciji svih igrača kod nadležnih saveza, licenciranju trenera i edukaciji roditelja o potrebama deci sportista.

I na kraju o takmičenju. Za ili protiv? Odgovor je uvek za takmičenje koje je programirano u skladu sa potrebama dece određenog uzrasta. Do 12 godina bez tabela, lista strelaca, proglašenja najboljih golmana, igrača, strelaca...

Takmičenja, bilo da se radi o festivalima, ligama ili turnirima ne predstavljaju sama sebi cilj. Takmičenje je specifična trenažna aktivnost. U prirodi dece je da iskažu svoja znanja i veštine, pa shodno tome takmičenje u prenosnom značenju predstavlja priredbu. Isto ono što je i takmičenje za mladog pijanistu, predstava za glumce, to je utakmica za mlade fudbalere i fudbalerke. Tu nema mesta intervenciji trenera i roditelja, koji u pojedinim slučajevima predstavljaju ozbiljnu prepreku za normalno i pravilno odvijanje manifestacija u kojima deca imaju glavnu ulogu.

Takmičenje omogućava deci da se identifikuju sa klubom, da nose sportsku opremu u bojama i sa grbom svog kluba, te da se i na taj način poistovete sa svojim fudbalskim idolima koje gledaju putem TV ekrana ili na stadionima i da osete pripadnost grupi.

Deci dolazak na trening ili utakmicu, već sam po sebi treba da bude nagrada, pa dodatne nagrade u vidu pehara, medalja, bilo kakve robe treba izbegavati. Motivacija treba da je usmerena ka sportskom postignuću koje će samo po sebi kasnije doneti adekvatne nagrade.

Perspektive za dečji fudbal u Srbiji postoje, i to ozbiljne. Treba samo da shvatimo što su stari pregaoci govorili za rad sa decom - „Na nama je samo da ih ne pokvarimo“. I naravno, treba imati u vidu da je ženski fudbal u velikoj ekspanziji i da će biti u još većoj, jer i UEFA i FIFA ulažu ozbiljne napore u dalji razvoj „ženske igre“.

Ovih dana se mogla čuti konstatacija pojedinih stručnjaka da su ženske selekcije FS Srbije talentovanije od muških! Moguće. Da li je razlog tome što su u proseku znatno kasnije počele da se bave fudbalom, te da shodno tome nije bilo prostora da se interveniše na njihovom talentu?

Upravo bi ovo pitanje trebalo da trgne sve fudbalske poslenike i usmeri pažnju u pravcu podizanja standarda u stručno-pedagoškom radu koje bi trebalo da bude zasnovano na igri, jer igra je najbolji učitelj.

Kao što je deci ljubav roditelja gorivo za ceo život tako je igračima podrška i pažnja trenera gorivo za celu sportsku karijeru.

FIFA: KODEKS FER IGRE

DESET ZLATNIH PRAVILA FUDBALSKE IGRE

FIFA kodeks obuhvata sve sportske, moralne i etičke principe koje je FIFA uvek podržavala i za koje će i ubuduće nastaviti da se bori, bez obzira na uticaje i pritiske koje treba podneti. Deset zlatnih pravila ne služe samo kao moto FIFA-e, kao internacionalnog fudbalskog tela, nego ona i jačaju osećaj bratstva i saradnje među članovima svetski rasprostranjene fudbalske porodice.

1 IGRAJTE DA POBEDITE

Pobeda je cilj svake igre. Nikada ne krenite s tim da ćete izgubiti. Ako ne igrate da biste pobedili, varate protivnika, obmanjujete one koji vas posmatraju i zavaravate sebe. Nikada ne odustajte pred jačim protivnikom, ali ne popuštajte ni pred slabijim. Uvreda je prema protivniku ne igrati punom snagom. Igrajte da pobedite, do poslednjeg zvižduka.

2 IGRAJTE FER

Pobeda gubi vrednost ukoliko se ostvari ne-fer ili nepošteno. Lako je varati ali to ne pruža zadovoljstvo. Igrati fer iziskuje hrabrost i karakter. Takva igra takođe donosi i više zadovoljstva. Fer igra uvek nagrađuje, čak i kada nema pobede. Fer igrom se stiče poštovanje, a varalice se preziru. Upamtite-to je samo igra, a igre su besmislene ukoliko nisu fer.

3 POŠTUJTE PRAVILA IGRE

Sve igre imaju pravila po kojima se upravljaju. Bez pravila nastao bi kaos. Fudbalska pravila su jednostavna i laka da se nauče. Potrudite se da ih naučite pa ćete igru bolje razumeti. To će od vas napraviti boljeg igrača. Jednako je važno razumeti duh tih pravila. Ona su sačinjena da učine igru zabavnom kako za igranje tako i za gledanje.

4 UVAŽAVAJTE PROTIVNIKA, SAIGRAČE, SUDIJE, ZVANIČNIKE I GLEDAOCE

Fer igra znači poštovanje. Bez protivnika nema igre. Oni imaju ista pravila kao i vi, uključujući i pravo da budu poštovani. Vaši saigrači su vaši drugovi. Formirajte tim ukojem su svi članovi ravnopravni. Sudije su tu da održavaju discipline i fer igru. Uvek prihvatajte njihove odluke bez negodovanja i pomozite im, da oni vama pomognu da više uživate u igri. Zvaničnici su takođe deo igre i moraju se shodno tome poštovati. Gledaoci igri daju atmosferu. Oni žele da vide fer igru, a i sami se moraju fer ponašati.

5 DOSTOJANSTVENO PRIHVATITE PORAZ

Niko ne pobeđuje uvek. Neke utakmice dobijate, a neke izgubite. Naučite da gubite sa stilom. Ne tražite opravdanje za poraz. Pravi razlozi će uvek biti očigledni. Čestitajte protivnicima s osmehom. Ne krivite sudiju ili bilo kog drugog. Odlučite da drugi put budete bolji. Dobri gubitnici zavređuju više poštovanja od loših pobednika.

6 PROMOVIŠITE INTERESE FUDBALA

Fudbal je najveća igra na svetu. Međutim, uvek mu je potrebna vaša pomoć da bi ostao broj jedan. Stavite fudbalske interese ispred vaših ličnih. Mislite, kako vaši postupci mogu uticati na imidž igre. Razgovarajte o pozitivnim stvarima u igri. Hrabrite druge da je posmastraju ili igraju fer. Pomozite drugima da uživaju u igri onoliko koliko i vi. Budite ambasador fudbala.

7 ODBACITE KORUPCIJU, DROGU, RASIZAM, NASILJE I DRUGE OPASNOSTI PO NAŠ SPORT

Velika popularnost fudbala ga ponekad čini osetljivim na negativne spoljne interese. Pazite se iskušenja da varate ili koristite drogu. Droga nema mesta u fudbalu, nekom drugom sportu ili u našem društvu. Recite ne drogama. Pomozite da se rasizam izbací iz fudbala. Igrače i sve druge tretirajte jednako bez obzira na boju kože ili poreklo. Pokažite da fudbal ne želi nasilje čak ni od vaših navijača. Fudbal je sport, a sport znači mir.

8 POMOZITE DRUGIMA DA SE ODUPRU PRITISCIMA KORUPCIJE

Možda ćete čuti da su saigrači ili drugi ljudi koje poznajete u iskušenju da varaju na neki način. Njima je potrebna vaša pomoć. Nemojte oklevati da ih podržite. Dajte im snagu da se odupru. Podsetite ih na njihovu obavezu prema saigračima i samoj igri. Izgradite solidarnost kao čvrst odbrambeni zid na polju igre.

9 DISKREDITUJTE ONE KOJI POKUŠAVAJU DA DISKREDITUJU NAŠ SPORT

Ne stidite se da ukažete na nikoga za koga ste sigurni da druge tera na varanje. Takvog je uvek bolje otkriti i ukloniti pre nego što nanese neku štetu. Obično je potrebno više hrabrosti da se diskredituje ono što je loše nego da se nastavi sa nepoštenim planom. Vašem poštenju će se diviti ali vašem saučesništvu ne. Nemojte samo reći ne. Diskreditujte počiniocce koji pokušavaju da pokvare naš sport pre nego što oni ubede nekog drugog da kaže da.

10 UKAZUJTE POČASTI ONIMA KOJI BRANE UGLED FUDBALA

Dobro ime fudbala se održalo zato što je ogromna većina ljudi, koja voli ovu igru, poštena i fer. Ponekad neko uradi nešto izuzetno što zasluđuje naše posebno priznanje. Njima treba ukazati poštovanje i njihov svetli primer učiniti javnim. Ovo ohrabruje druge da se ponašaju na isti način. Pomozite da se promoviše dobar imidž fudbala tako što ćete njihova dela pružiti javnosti na uvid.

KAKO PREPOZNATI TALENAT?

FLORIЈAN MATEKALO

*Budimo strpljivi,
drage kolege.
Pomozimo deci,
ali u načelima
ne popuštati.*

*Igrački dar,
sa njim se čovek
mora roditi.*

Izvod iz knjige: Mojih 30 trenera, SRPSKA ŠKOLA FUDBALA
Pavle Simić

Nije nikakva naročita mudrost ni tajna da je za stvaranje i negovanje vrhunskog fudbalera najvažnije rano prepoznavanje talenta. Zato je najvažnija karika u njegovom usponu prvi trener-selektor.

U fudbalu se najveći broj neophodnih igračkih komponenti može razviti, čak naučiti, ako postoje od prirode dati uslovi: snaga, elastičnost, izdržljivost, tehnika baratanja loptom, može se uzdići do neočekivanog praga, a brzina i refleks moraju imati bar neku višu prirodnu osnovu. Međutim, igrački dar, sa njim se čovek mora roditi.

Iskusnom trenerskom oku, treneru koji u dužem vremenskom periodu osmatra i zapaža dečaka u igri dovoljno je da uoči ima li on, ili nema, smisao za igrački manevar; za ono što treneri nazivaju fudbalska inteligencija, smisao za igru, lukavstvo.

Taj osnovni igrački talenat zaista nije lako definisati, jer to je i osećaj za prostor - trenutak i izbor saigrača kome treba brzo uputiti loptu, to je procena gde i kako treba dočekati dodatu loptu, to je takav potez koji “izbacuje” bar jednog protivnika iz igre, a druge dezorijentiše, tu je u napadu manevar koji odvlači odbranu protivnika u jednom pravcu da bi se omogućio udar sa druge ispražnjene strane terena.

Postoji, naravno, još jedan faktor talenta, kriterijum selekcije, a to je za fudbalera sve važnija psihička stabilnost. Ali u dobu od deset godina jedva je moguće naslutiti kakav će taj dečak biti sa dvadeset godina.

Trener je, dakle, “nanjušio”, “osetio” talenat - ali šta dalje?

To šta dalje, i naročito kako dalje, važno je isto toliko koliko i samo otkrivanje talenta, dečaka sa igračkom inteligencijom.

Prvo je pravilo: ako je dečak vrlo mlad, recimo, ako mu je osam do deset godina, neka se prosto igra. Da bi kasnije igrali, poštovali izvesna načela taktičke odgovornosti okvira za igračke zadatke oni moraju da se izigraju u detinjstvu.

Nisam pristalica specijalnog kondicijskog treninga dece fudbalera. U početku ih treba, kao što sam rekao, puštati da se izigraju. Trener mora da izmišlja igre koje razvijaju tehniku, brze startove u kojima ima mnogo skokova i izmena pravca trčanja. Naravno, tu je i obilje igre na dva gola. Svaki dečiji psiholog potvrdiće vam apsolutnu nadmoć igre kao načina učenja. U fudbalu, sve što se može, treba uvežbavati sa loptom. Sve je dakle pitanje invencije - mašte trenera.

Pri tome jedna bitna napomena: Ja sa decom nisam trenirao udarac glavom sve dok ne dostignu šesnaest godina. Neurolozi i psihijatri su me uveravali u štetnost udarca tvrde lopte glavom.

Pre nego što se pedagoški, individualno interveniše da bi se ispravile neke greške, ja puštam dečake da se sami izraze kroz potez, tehniku, da ostvare sopstvenu kreaciju u kombinovanju.

Kreacija je individualna kategorija, rezultat slobodnog razvoja kroz oprezno i nikad nametljivo usmeravanje. To sam naučio od trenera Bukovija i Špica, naročito poslednjeg. Obojca su znali da “odaberu najbolje mesto igraču”, koje naravno odgovara psihofizičkim svojstvima određenog fudbalera.

Dugogodišnje iskustvo me je uverilo da je posmatranje velikih fudbalera, ako je praćeno objašnjenjima trenera, od najvećeg pozitivnog delovanja na decu. Primeri su velika škola!

Moje drugo načelo je individualni rad sa mladim fudbalerom. Treba li uopšte verovati da je svaki dečak neponovljiv, samosvojna ličnost. Razumljivo je da je fizički nemoguće komponovati trening kao zbir “individualnih časova”. Ali trener koji ima moć uočavanja ličnih osobenosti dečaka ozbiljno greši ako pojedinca tretira lično, ako ga povremeno ne trenira posebno. To je pitanje organizacije rada, u čemu su vrlo bitni razgovori sa igračem. Sve to, naravno, treba da bude na nivou dečijeg shvatanja.

Ilješ Špic je to redovno činio. Inteligentan analitičar, logičan i uverljiv, sa svojom blagom duhovitošću. U tome je imao velike uspehe.

Ne bi trebalo shvatiti da je moj metod rada sa decom “organizovana anarhija” u kojoj svako igra kako hoće. Daroviti mali tehničari, skloni su preterivanju u driblingu (ne samo kad su dečaci), a oni “gladni golova” teže solističkim iracionalnostima.

Sve njih treba naučiti kako da se postavljaju u odnosu na loptu, protivnike, kako bi stekli potpun pregled prostora za akciju. Uspostavljanje harmonije između prirodne želje za samoisticanjem, i racionalne mere kolektivne timske odgovornosti sledeći je vaspitni cilj. Deca potpuno počinju da shvataju da su najkorisnija - kada sa najvišom slobodom samoizražavanja doprinose zajedničkom nastojanju tima, njegovoj pobedi. To je ideja vodilja koju će mladi igrač u razgovoru i igri relativno brzo usvojiti.

Uz to svaki dečak mora da shvati, da je.

- sudija neprikosnoven i moralno i de fakto: sudija ne menja odluke, a protestima škodiš samo sebi i svom timu;
- napad počinje kada mi imamo loptu i tada počinjemo da se krećemo otvarajući puteve ka голу;
- odbrana počinje kada oni imaju loptu; već uz sledećem trenu nijedan njihov igrač ne sme da bude nepokriven.

Svi ti zakoni važe od 8 do 38 godina, a uče se u najranijim trenucima mladosti. Specijalizacija mladih igrača još je jedno osetljivo pitanje. Ukratko rečeno: ja sam protiv rane specijalizacije. Budimo strpljivi, drage kolege. Pomožimo deci, ali u načelima ne popuštati. Ja volim svoj poziv i svoj rad sa tim ljupkim, nestašnim, maštovitim, darovitim mangupčićima, ali ja sam plaćen da pripremam igrače za prvi tim kluba.

Kad se posle razgovora sa planerima u klubu dogovorim o kadrovskim potrebama prve ekipe, onda započinje opšta specijalizacija potencijalnih kandidata. To je logičan nastavak lepe rane faze igre sa mladim uzrastom. To je kruna naših trenerskih nastojanja.

I na kraju jedna poruka: trener mladih kategorija mora da objedinjuje selektora, učitelja, trenera i starijeg druga - nenametljivog sagovornika.

Vi ćete razumeti - zašto.

VRHUNSKA DOSTIGNUĆA (uzrast od 19 godina i stariji)

Autor: Prof. dr Pavle Rubin

Visoka škola strukovnih studija

“Sportska akademija”, Beograd

Dobro osmišljen plan treninga zasnovan na poznatim načelima dugoročnog razvoja, dovešće do vrhunske igre. Izuzetni rezultati u igri koje sportista postigne tokom perioda inicijacije, oblikovanja i specijalizacije nisu u korelaciji s rezultatima vrhunske igre u seniorskoj konkurenciji. Kao što pokazuje Tabela 1., većina sportista je najuspešnija nakon što dosegne sportsku zrelost.

Tabela 1. Prosečna starost učesnika na Olimpijskim igrama između 1968. g. i 1992. g.	
Sport	Prosečna starost
Kolektivni (ekipni) sportovi	
Fudbal	24,1
Košarka	24,7
Odbojka (muškarci)	25,2
Vaterpolo (muškarci)	25,3
Hokej (muškarci)	25,4
Individualni sportovi	
Gimnastika (žene)	17,2
Plivanje (žene)	18,9
Plivanje (muškarci)	21,6
Gimnastika (muškarci)	22,6
Boks	22,7
Biciklizam	23,4
Džudo	24,0
Atletika	24,1
Mačevanje	24,1
Veslanje	24,2
Kanu	24,2
Rvanje	24,8
Jedrenje	30,3
Jahanje	31,2
Streljaštvo	33,2

TAKMIČENJE

Takmičenje je osnovno obeležje rasta i razvoja dece u sportskom okruženju. Pravilno vođena takmičenja od koristi su za celokupan razvoj i igra aktivnu ulogu u dečijem rastu i socijalnim odnosima. Takmičenja pružaju deci mogućnost da primene na organizovanoj utakmici tehničke i taktičke veštine koje su savladali na treningu, osećaju pobjedu i poraz kao i da razviju veštine i vrednosti koje će im poslužiti kasnije u životu. Međutim, postoji mnogo takmičarskih sportskih programa koji postavljaju velike fizičke i psihološke zahteve pred

decu. Takav stres u ranim godinama može proizvesti suprotan učinak u obliku štetnog delovanja na dečiji razvoj te navođenje dece da napuste sportsku aktivnost, a da pre toga nisu u potpunosti razvili svoj talenat. Pozitivno sportsko i takmičarsko iskustvo može rezultirati aktivnim životnim stilom tokom nadolazećih godina, a to je mnogo važnije nego postati vrhunski sportista. Deca vole da se takmiče, ali roditelji još više. U nameri da zadovolje svoju sopstvenu žudnju za takmičenjem, roditelji i treneri mogu podvrgnuti programu koji je ili preagresivan ili prenapredan za njih. Čak i kad su deca sposobna podneti fizičku komponentu programa, mogu imati poteškoća s mentalnim suočavanjem s preteranim emocionalnim zahtevima treninga i takmičenja. Dva najčešća načina na koja treneri i roditelji stvaraju stres i “izgaranje” mladih sportista su prerano teranje dece na prezahtevan trening i raspored takmičenja te održavanje prevelikog odnosa između broja utakmica i broja treninga.

Prerano takmičenje

Većina dece doživi svoje prvo sportsko iskustvo u organizovanom takmičenju. Često već i četvorogodišnjaci učestvuju u strukturisanim ligama s formalnim pravilima, sudijama i službenim dresovima te s pobedom kao glavnim ciljem. Rano učestvovanje na takmičenjima je jedan od načina na koji se teraju deca. Od prve ili druge godine treniranja, roditelji ili treneri ih uvode u važna državna, regionalna ili čak međuregionalna takmičenja. Kada se mladi sportisti suoče sa zahtevnim treninzima i izazovnim takmičenjima, to tera trenere da ih neprirodno teraju da se prilagode radu visokog intenziteta. U velikom broju slučajeva, taj pristup dovodi do toga da deca dosegnu svoj vrhunac u ranom uzrastu i ona mogu ostvariti neverovatan nivo igre. Loša strana je što “izgore” mnogo pre nego što dobiju priliku da se istaknu u takmičenju u odgovarajuće vreme svoje fizičke i psihološke zrelosti. Do tog vremena, neki napuste bavljenje sportom, a oni koji su i dalje aktivni, samo ponavljaju svoje uspehe iz vremena kada su bili petnaestogodišnjaci. U mnogim evropskim zemljama je deci mlađoj od šesnaest godina zabranjeno takmičenje u trkama na 400 metara te u troskoku jer su tek sa 16 godina dovoljno dobro istrenirani za te discipline.

Krivci za takve greške su treneri, roditelji i organizatori takmičenja, da bi pokazali svoju kompetenciju, treneri često vode beleške o pobedama i porazima čime neka deca postaju samo statistički podaci! Deca ne bi smela plaćati cenu trenerove ambicije! Ambiciozni roditelji koji žele videti svoju decu na pobedničkim postoljima su nestrpljivi i žele to odmah!

Zašto deca odustaju od bavljenja sportom?	
Državno sveučilište Michigan je sproveo najveću studiju ikad napravljenu na temu učestvovanja dece u sportskim aktivnostima. Studiju su sproveli Martha Ewing (Mara Juing) i Vern Seefeldt (1990) u kojoj je bilo uključeno 10.000 studenata. Rezultati su pokazali da je 45% desetogodišnjaka učestvovalo u sportskim aktivnostima. Međutim, do uzrasta od 18 godina, broj je pao na 26% odnosno otpalo je skoro 50% sportista. Zašto? Prema autorima, najvažniji razlozi za odustajanje su bili sledeći:	• Izgubio sam zanimanje. • Nije mi bilo zabavno. • Oduzimalo mi je previše vremena. • Trener je bio slab trener. • Prevelik pritisak. • Želio sam više sportske aktivnosti. • Umorio sam se od sporta. • Trebao sam više vremena za učenje. • Trener je neke igrače favorizovao. • Sport je dosadan. • Previše je naglasak na pobeđivanju.

Mora se biti svestan da rani uspeh ne obećava da će tako biti i u budućnosti i ne garantuje put u zvezde. Uspeh u detinjstvu znači veliki broj takmičenja što vodi psihološkom

stresu i podbačaju u usvajanju veština. Što je veći broj utakmica koje deca igraju, to je manji broj treninga, što znači opadanje u savladavanju veština, odnosno slabiju tehniku. Ključno je da deca više treniraju, a manje se takmiče.

Ako je prvenstveni cilj razviti talentovane sportiste, tada je nužno da se stavi naglasak na razvoju veština, kao i da se istovremeno naglasi da u sportskim programima za decu pobeđivanje nije važno. Naglašavanje pobeđe stvara situacije koje su previše stresne da bi deca razvijala veštine na odgovarajući način. Umesto toga, ona često pojačavaju i dodatno razvijaju veštine koje su često nepravilne.

Ako deca ne razvijaju svoje veštine na pravilan način pre primene na utakmicama, ona će pogoršavati tehniku i uz to, razvijati loše navike. Kada deca razviju loše tehničko-taktičke navike, vrlo ih je teško ispraviti. Oni bi morali dobiti priliku za pravilno razvijanje veština, pre nego što ih počnu primenjivati u takmičarskom okruženju. U suprotnom slučaju, vrlo će verovatno razviti veštine, koje su možda odgovarajuće za uspeh u njihovom određenom stepenu razvoja, ali neće biti pogodne za više nivoe takmičenja.

Diskriminacija dece koja kasnije sazrevaju

Treneri koji žele pobeđu obično u igru stavljaju svoje najbolje igrače. Često su to oni koji ranije sazrevaju jer su veći, snažniji, brži i izdržljiviji. U takvim slučajevima, deca koja ranije sazrevaju zauzmu početne pozicije u sportskim ekipama, dok ovi drugi sede na klupi.

Nema sumnje da su deca koja ranije sazrevaju bolji sportisti tokom detinjstva, međutim, veliki broj istraživanja pokazuju da deca koja kasnije sazrevaju mogu imati veliki potencijal za dostizanje međunarodnih standard u specifičnom sportu u zrelosti. U stvari, osamdesetih godina, u svojoj želji da dominiraju sportskim svetom, bivše komunističke zemlje Istočne Evrope zamenila su svoju selekciju nadarene dece tako da su umesto deci koja ranije sazrevaju, puno veću pažnju posvetili deci koja kasnije sazrevaju. Iskustvo je pokazalo, da je njihova praksa izbora dece koja ranije sazrevaju samo ponekad ispunila njihova očekivanja. Međutim, deca koja kasnije sazrevaju su pokazala veću konzistenciju i u većini slučajeva postigla bolje rezultate. Adolescentski nagli rast dece koja kasnije sazrevaju započinje u kasnijem nivou razvoja i traje duže nego kod dece koja ranije sazrevaju. Stoga, kada deca koja kasnije sazrevaju dođu do zrelosti, njihov je sportski razvoj obično bolji nego kod dece koja sazrevaju ranije. Na žalost, u velikom broju sportskih programa za decu, deca koja kasnije sazrevaju ne dobijaju jednake prilike za učestvovanje jer je preveliki naglasak stavljen na pobeđivanje. Ta deca su diskriminisana u mnogim situacijama.

Rizik od povreda

Iako stres intenzivnog treninga koji je fizički i psihološki zahtevan može rezultirati “izgaranjem”, često rezultira i povredama. U mnogim slučajevima, deca nisu izložena programima treniranja koji imaju dugoročnu perspektivu. Baš suprotno, roditelji i treneri žele vrhunske rezultate. Da bi to postigao, trener ne obraća pažnju na ojačavanje anatomije dece. Kada trener zanemaruje stanje ligamenata, tetiva, hrskavice i mišićnog tkiva, često nedostaje deo programa koji se odnosi na prevenciju od povreda. Ta nesposobnost u kombinaciji s treningom visokog intenziteta može jedino rezultirati povredama.

RODITELJI!

Kako sa decom u fudbalu?

Prikaz „Priručnika za roditelje mladih sportista“

Ljubica Bačanac
Nebojša Petrović
Nenad Manojlović

PRIRUČNIK ZA RODITELJE MLADIH SPORTISTA

Beograd, 2009.

Pripremili: Tijana Ćirković i Milica Nikolić, psiholozi
Zavod za sport i medicinu sporta Republike Srbije

Na osnovu višedecenijskog iskustva u radu sa mladim sportistima, njihovim roditeljima i trenerima i mnogobrojnih naučnih istraživanja u oblasti sporta, autori dr Ljubica Bačanac, dr Nebojša Petrović i Nenad Manojlović, pripremili su **praktičan vodič za sve roditelje čija deca ulaze u sport**. Ovaj priručnik daje konkretne savete roditeljima kako bi na najbolji način odigrali svoju ulogu u sportskom razvoju svog deteta.

Pored drugih odraslih osoba koje su uključene u sportski život deteta, roditelji imaju najveći uticaj na kvalitet dečijeg bavljenja sportom. Autori su se opredelili da ovaj priručnik posvete njima, kako bi im olakšali da na najoptimalniji način pruže podršku svojoj deci.

Na osnovu obimnih istraživanja obavljenih na našim prostorima, autori ukazuju na činjenicu da su najčešće navođeni motive dece za bavljenjem sportom: **druženje, ljubav prema sportu, zdravlje i putovanje**. Da bi dete uživalo u sportu, važno je da roditelji prihvate motive svog deteta, da na sportsku aktivnost gledaju očima deteta, prihvate sport kao sredstvo pomoću koga deca ostvaruju svoju potrebu za druženjem i igrom, ne opterećujući ga sopstvenim ambicijama i ne ostvaruju sopstvene snove kroz sport svoje dece.

Ukoliko roditelji žele da izaberu sport po meri svog deteta, autor im savetuje da **pažljivo posmatraju njihovo ponašanje** (da li više voli da se igra samo ili u društvu, da li ga privlače igre sa loptom ili one u kojima direktno odmerava snagu sa drugom decom, da li voli aktivnosti koje zahtevaju preciznost i strpljenje ili one gde se zahteva brzo reagovanje i akcija izd.) i **da slušaju pažljivo šta im dete govori**.

Kada biraju školu sporta ili klub, autori navode da je važno da roditelji provere **stručne kvalifikacije trenera**, da saznaju koji su njegovi **ciljevi i prioriteti u radu sa decom**, da provere da li su **sportski programi fer, pravični i uključuju podjednako svu decu** i da li se organizuju i vode po modelu sporta mladih, odnosno da li su koncipirani tako **da naglašavaju vaspitne i socijalne aspekte sporta** ili su im takmičarski rezultati u prvom planu.

Na osnovu uključenosti roditelja u sportski život dece, autori razvrstavaju roditelje u nekoliko kategorija problematičnih roditelja:

1. NEZAINTERESOVANI RODITELJI - oni koji su potpuno odsutni iz sportskih aktivnosti svog deteta i koji „prepuštaju„ decu treneru da on brine o njima i da ih vaspitava;
2. NEINFORMISANI RODITELJI - oni koji decu uključuju u sport i brinu o finansijskim aspektima, ali se dalje ne interesuju za sportske aktivnosti deteta;
3. RAZDRAŽLJIVI RODITELJI - oni koji prate sportske aktivnosti deteta, ali se suviše lako uzbude, galame, instruišu igrače, sudije ili trenere, viču, omalovažavaju, vređaju ili preterano štite svoju decu i previše su zabrinuti za njihovo zdravlje;
4. FANATIČNI RODITELJI - oni koji su vođeni željom da njihovo dete po svaku cenu bude sportski heroj i potpuno se identifikuju sa njim. Takvi roditelji prenaglašavaju važnost rezultata, mešaju se u posao trenera i sudija, imaju nerealna i visoka očekivanja od dece, pokušavaju da ostvare svoje ambicije i često sami osećaju pritisak da njihova deca treba da budu uspešna i najbolja, a kada nije tako, ugrožen im je ego i ponos.

Pored drugih odraslih osoba koje su uključene u sportski život deteta, roditelji imaju najveći uticaj na kvalitet dečjeg bavljenja sportom.

Fanatični roditelji, po rečima autora, nose veliki rizik za dugotrajan razvoj mladih sportista, zbog toga što vrše veliki pritisak na decu, što su njihove ambicije nerealne a očekivanja opterećujuća. Deca ovakvih roditelja znaju da će loša igra ili poraz dovesti do dugotrajnih kritika, pridika, saveta, kazni, pa čak i uskraćenja ljubavi i pažnje, zbog čega češće pribegavaju nesportskim metodama, agresivna su, provociraju, krše pravila, ili postaju napeta, uznemirena, uplašena i nesigurna u sebe. Posledica toga je da su ova deca daleko sklonija da napuste sport nego deca podržavajućih roditelja.

Za razliku od broblematičnih, podržavajući roditelji su oni koji doprinose pozitivnom sportskom razvoju svog deteta. Autori navode da u ovu kategoriju spadaju oni roditelji koji su svesni da oni sami, pored trenera, predstavljaju osnovni izvor za učenje i modelovanje ponašanja dece. Ovi roditelji predstavljaju pozitivne modele i svojim postupcima promovišu dobro sportsko ponašanje. Oni vrednuju zalaganje i trud, a ne samo pobede, ukazuju na važnost timskog rada, sami su fizički aktivni, poštuju trenere i sudije, tu su da navijaju, aplaudiraju svakom dobrom izvođenju, a ne samo akcijama svog deteta, kontrolišu sopstveni temperament, puštaju trenera da vodi utakmicu i realni su u svojim očekivanjima.

Da bi uputili roditelje u način na koji najviše mogu da pomognu svojoj deci da uživaju u sportu, autori daju konkretne savete i pravila:

1. Roditelji treba da se uključe i pokažu interesovanje za sportske aktivnosti deteta.
2. Roditelji treba da vode računa o svom ponašanju, s obzirom da su glavni modeli za identifikaciju svojoj deci. To znači da ne treba da reaguju agresivno, impulsivno, nesportski i neprimereno u bilo kojoj situaciji.
3. Roditelji treba da budu pozitivni, da pruže podršku i ohrabruju svoju decu, da nikada ne viču, nerviraju se i kritikuju, bez obzira na rezultat utakmice ili meča.
4. Roditelji ne bi trebalo da se previše identifikuju sa životom svog deteta i treba da shvate kada previše pritiskaju, hvališu se ili postupaju kao dete, a ne kao odrasla, zrela osoba.
5. Roditelji treba da naglašavaju važnost zabave, uživanja i razonode u sportu.

S obzirom da priručnik sadrži mnoštvo praktičnih saveta i predstavlja pravi vodič za roditelje, korisno je voditi se njime u svakodnevnom angažovanju roditelja u sportskom razvoju svoje dece.

MLADI FUDBALERI I TAKMIČENJE

Autor: Prof. dr Ljubiša Lazarević

Visoka sportska i zdravstvena škola, Beograd

Dugo se kod nas diskutuje i lome koplja o tome da li deca od 6, 7, 8 godina uopšte treba da se takmiče. Međutim, sva naša iskustva govore da je to rano i da nebi trebalo da se u tom uzrastu opterećuju takmičenjem i rezultatima.

Zašto je rano u tom uzrastu da se deca opterećuju takmičarskim tenzijama? Jednostavno, ona u tom uzrastu, po mom mišljenju, treba da se organizovano bave fudbalom kao igrom: treba da uče, da im se razvija kreativnost.

No, već od devet godina dečaci mogu i da se takmiče u ligama za svoj uzrast. Jer, sa polaskom u školu, dečaci su već orijentisani na neku vrstu takmičenja. U tom uzrastu, već, decu treba učiti onim elementima koje oni mogu da shvate u odnosu na njihov stepen zrelosti.

Ne sporim da ima mišljenja da u obuci dečaka za fudbal treba odmah početi sa takmičenjima. Po meni to je apsolutno pogrešno. Za ovu svoju tvrdnju nudim i sledeći argument: pa, zašto je onda ukinuto, ocenjivanje u prvom razredu osnovne škole.

U tim godištim od šest, sedam, osam godina... ako vi od dečaka tražite da pobeđuju, da im to u utakmici bude imperativ - vi ih na taj način frustrirate.

Najveća greška je što pojedini treneri, i kada decu uključe u takmičenje, insistiraju na golom rezultatu. Ti treneri mlađih kategorija treba da idu na obuku, a nikako na rezultat. Može se, sasvim izvesno, utakmica i izgubiti, ali se, svejedno, može postići lep uspeh - ako su tvoja deca napredovala u radu, učenju, savlađivanju tehnike.

Idemo za suštinom: ovde je bitno razviti sav dečiji potencijal.

Jer, čim se takmičiš, čim ideš da ostvariš rezultat pre svega, to je već vid sputavanja deteta i njegove mašte, kreativnosti.

Druga tema, o kojoj često govorim na seminarima koji su posvećeni radu, savremenom radu sa mlađim kategorijama, jeste pitanje uloge roditelja u odnosu na dete koje se bavi fudbalom.

I, odmah da taksativno navedem šta nije dobro: pretnje, naređivanje, kažnjavanje, pa i podmićivanje deteta. Kad kažem podmićivanje, mislim pre svega na činjenicu kada roditelji obećavaju deci razne nagrade ako budu išli na trening, ako igraju dobro, itd. Rečju, ovde ne isključujem i taj vid komunikacije s decom - povremeno nagrađivanje.

No, kad sam već dobio priliku da otvoreno govorim o ovoj jako, jako aktuelnoj temi moram da kažem i sledeće. Nije upitno, čak to mora u potpunosti da se eliminiše: ponižavanje, omalovažavanje, potcenjivanje dece.

Ružno je kada roditelji za vreme utakmice psuju decu. Najčešće sam imao priliku da to sretnem na teniskim i fudbalskim terenima.

Agresivni roditelji, to je već stres za tu decu: time se kod njih ubija zadovoljstvo bavljenjem fudbalom. Drugim rečima kazano: kod dece treba izgrađivati pozitivan odnos prema treningu, prema fudbalu.

Koliko je kompleksna uloga fudbalskog trenera - govori i sledeća činjenica da mora da radi i sa roditeljima, da ih permanentno edukuje.

Često se roditelji mešaju u kompetencije trenera, to nikako nije dobro. Roditelji mogu da prate svoju decu, mogu da prisustvuju utakmicama, treninzima, ali ne smeju javno da nastupaju.

Dobro, sada već znamo šta ne treba da rade roditelji. Šta bi, onda, trebali da rade?

Roditelji moraju da prate svoju decu, da ih podržavaju, finansiraju. Ali ako novčano pomažu decu, odnosno njihovu fudbalsku obuku, to još ne znači da bi trebalo da maltretiraju decu ili da “ruše” autoritet trenera.

Sreo sam mnoge roditelje koji preko svog deteta vide rešenje svih svojih egzistencijalnih problema. To je kontraproduktivno. Ali, i ovde uloga trenera može da bude odlučujuća. Oni (treneri) ne smeju u potpunosti da odbace roditelje, da ih eliminišu iz te priče. Ne. Ali, moraju stalno da razgovaraju sa njima kako bi odnos roditelja prema detetu držali pod - kontrolom.

Po prirodi stvari deca vole da budu na izvestan način kontrolisana, ali im, svakako, treba dozvoliti da sama donose pojedine odluke.

I, da zaključimo: roditelj je tu samo da podrži svoje dete, a ne da ima negativan odnos prema njemu.

I ovde, u ovoj priči, sponzori (koji su izgleda neizbežni) često znaju da kompromituju čitavu stvar. Međutim, i tu se može naći prava, suptilna mera. Bitno je jedno: da svako dete treba da dobije pravu šansu jer su deca pravdoljubivija od nas starijih.

AUTENTIČNOST FUDBALA, REPRODUKCIJA I VEZA SA MALIM FUDBALOM

Izvod iz izlaganja Miljana Miljanića na Fakultetu fizičke kulture u Novom Sadu 1992. godine

Pozdravljam sve prisutne, uz napomenu da je ovo izlaganje za mene više čast nego posao. Sve je u jednoj misiji i želji da ovo izlaganje doprinese traženju rešenja koja nisu klasična i koja održavaju jedan novi pristup problematici koja je vezana za napor: stvaranje sopstvene fudbalske metodologije, fudbalske teorije i realne fudbalske prakse. Stručno-tehnički to je traženje i otkrivanje suštine fudbalske igre i njene reprodukcije.

Činjenica je da je fudbal počeo da se igra u prošlom veku, da se tokom ovog veka razvio i da je postao fenomen kao sport broj jedan, kao prvi biznis i kao atrakcija. U isto vreme smo obavezni da kažemo da taj isti fudbal nije izgradio svoju sopstvenu i fudbalsku teoriju i fudbalsku metodologiju. Moram konstatovati, pred Vama slušaocima i budućim nosiocima fudbalske profesije, da fudbal, i ako je počeo da se razvija još krajem prošlog veka, nije uspeo da obezbedi svoju vlastitu fudbalsku teoriju. Fudbal ovog veka malo je učinio i da izgradi svoju sopstvenu fudbalsku metodologiju. Fudbal je jedino, a to je najveća stvar, realizovao svoju fudbalsku praksu i to je pravi pogodak, i prava istina, i prava vrednost. Međutim, fudbal kao sport ne može dalje da se razvija ni da se usavršava ako ne unapređuje sebe. Zato smo sada primorani da se posle dužeg vremena bavimo analizom fudbala i proučavanjem svih njegovih vrednosti stvarajući pri tome uslove da fudbal izgradi i svoju sopstvenost.

Sada smo dragi slušaoci u situaciji da mi počinjemo, a Vi treba to da nastavite, da se borimo za jednu sasvim novu stvar, a to je: fudbal je autentična aktivnost. Zato Vi, koji ste se opredelili za to, morate da otkrivete te vrednosti koje su autentične i da ih i lično i generacijski obogaćujete novim znanjem. To je uslov Vašeg opstanka u fudbalu. Jer Vi ne možete opstati u fudbalu prepisivanjem starih znanja iz starih knjiga. Prema tome, to novotarstvo u koje Vi mora da se uključite jeste ono što Vama treba da obezbedi fudbalsku egzistenciju i nove vrednosti koje Vas čekaju. U ostalom, to je Vaša šansa koju ne smete propustiti.

Već sam rekao da je današnji fudbal počeo da se igra na kraju prošlog veka. Danas, na kraju ovog 20. veka, fudbal je sport broj jedan, a na početku idućeg 21. veka fudbal će biti više nego sport, jači od biznisa i jači od atrakcija. Sigurno se postavlja pitanje zašto će to biti baš fudbal. Upravo zato, što fudbal kao sport postiže nemoguće. I zato Vi, koji ste se opredelili da radite u fudbalu, morate shvatiti, da radeći u fudbalu morate da prevaziđete sebe, da dajete više od sebe, više nego što Vam civilizacija omogućava. Jer stvaranje pravih fudbalera i pravih vrednosti, pogotovo nove metodike fudbalske igre, je najveći mogući kreativni posao. To ne mogu da rade ljudi bez izuzetnih sposobnosti.

Taj novi rad koji stoji pred Vama, pred novom generacijom, mora da bude jedan sportski, sociološki i biološki spoj između talentovanosti, metodologije i prakse. To je jedan

posao koji Vas obavezuje da se borite da, pomoću fudbalske igre, od najranijeg detinjstva razvijete fudbal koji će doći do vrhunske zrelosti.

Mi moramo da Vas obavežemo da u vašem stvaralaštvu učinite nešto što predhodne generacije nisu mogle da urade. To se pre svega odnosi na otkrivanje suštine fudbalske igre. Vi morate da proučavajući fudbalsku igru, ustanovite gde i šta ona može i mora da menja. Mi, u Vašoj sredini, imamo i bivše reprezentativce koji su sad doktori fudbala. To moramo da iskoristimo, da koristimo sva osnovna i sva prateća znanja, ali samo ona koja se mogu primeniti u fudbalskoj igri.

Najveći problem današnjeg fudbala je u tome, što se fudbalska igra organizuje na najmanjem prostoru, a sa najvećim brojem igrača. To je, u stvari, u izvesnom smislu i otkrivanje suštine današnjeg, a verovatno i budućeg fudbala. To ne može lako ni brzo da se nauči, a još manje priuči, zato što se istovremeno pojavljaju i mali prostor i veliki broj igrača. U takvoj situaciji fudbaleri, kao aktivni učesnici, treba brzo da vide, brzo da misle, brzo da reaguju i da u tim uslovima oplemenjuju onu tehniku fudbalske igre koja je adekvatna situaciji.

Ono što je najteže, potrebno je istovremeno spojiti u tom malom prostoru brza kretanja sa i bez lopte i vrhunsku fudbalsku inteligenciju.

Za takvu igru potrebno je stvoriti i nove navike, kako za brza rešenja sa i bez lopte, tako i za misaoni deo koji treba to i da bude.

Fudbal kao sport može da bude naglašen sa nekim svojim osobinama i specijalnostima tako da dominira ili tehničko taktički deo igre ili nešto sasvim drugo, takozvana kondiciona - fizička sposobnost.

Kod nekih određenih i odgovarajućih metoda koje su danas i poznate i prisutne u praksi moguće je da se postigne visok ritam i da se kroz to ostvaruju i visoki takmičarski rezultati. Takođe je moguće da se primenjuju različite vrste igara u fudbalu - recimo igra samo po zemlji ili da se primenjuje takozvana skok igra. Fudbalski trener može da postigne gotovo sve zahteve iz tehnike, taktike i fudbalske kondicije, tako da se igra odvija u intervalima gde su prisutna velika opterećenja. Ja neću i ne mogu ovom prilikom da ulazim u čitavu problematiku fudbalske igre, jer to moj zadatak na ovom skupu i nije. Moje je da pokušam da na Vas, buduće kreatore i nosioce fudbalskog obrazovanja, utičem da prihvatite jedno moje razmišljanje: mali fudbal je taj fudbalski sport i prostor koji je i pogodan i sposoban da razrešava najvažnije stvari koje su vezane za takozvano fudbalsko - sportsko stvaralaštvo.

U ovom trenutku postoji jedna dezorijentacija koja dovodi fudbalske radnike u dilemu, pa ne mogu da se orijentišu, pošto svako organizuje turnirska takmičenja u malom fudbalu kako hoće i po pravilima i sa suđenjem kako im odgovara. Ono na čemu fudbalska organizacija insistira je, a to je i obaveza koju je FIFA nametnula, da je mali fudbal posebna fudbalska disciplina koja je u okviru fudbala, a koja ne konkuriše velikom fudbalu. To je obaveza koju svi mora da poštuju. Mali fudbal kao takmičarska igra može da opstane samo ako se svi pridržavaju uslova i obaveza na kojima FIFA insistira. Moramo se držati opredeljenja, za koje se ja posebno zalažem, da je fudbal, pogotovo mali fudbal, pre svega DEČIJA FUDBALSKA IGRA, koja je fundament koji treba da nam zameni takozvano fudbalsko stanje, a to je slobodna igra.

Zato je mali fudbal naše fudbalsko strateško opredeljenje i on treba da bude prisutan i u osnovnim školama, i u srednjim školama i na fakultetima.

To što postoje mnoge različite verzije malog fudbala nameće obavezu fudbalskoj organizaciji da se u tom pravcu napravi red. Ono na čemu ja baš ovde na Novosadskom univerzitetu insistiram je da Vi znate, da se ja na ovoj velikoj fudbalskoj akademiji i borim i zalažem da je mali fudbal pre svega DEČIJA FUDBALSKA IGRA, i to ću pokušati da dokažem.

Mali fudbal nudi u sadašnjoj situaciji najveću mogućnost: fudbalsko stvaralaštvo.

Mali fudbal je taj koji otkriva najveću tajnu fudbala: spajanje u jednu celinu improvizacije i automatizacije.

Mali fudbal bio je prisutan u slobodnoj fudbalskoj igri koje više nema. To je fudbal “na poljani”, “na ulici”, u “školskom dvorištu”.

To su centri stvaranja fudbalera.

Međutim, ti centri danas ne postoje.

Ne postoje slobodne površine. Ne postoji ni slobodno vreme, pa prema tome nema ni slobodne fudbalske igre, a ako nema slobodne igre nema ni slobodnog stvaralaštva, ni igrača, niti slobodnog stvaranja fudbalske igre koja je u stvari suština.

Urbana fudbalska metodologija nije unapredila fudbal. Ja lično mislim, a voleo bih da grešim, da je ona, ta urbana metodologija, vratila fudbal jedan veliki korak unazad. To je tema koju Vi, koji sada studirate, morate dobro da proučite, da se sa tom, i mojom i opštom, ocenom pozabavite i da date odgovor radi budućeg unapređenja fudbala.

Malim fudbalom kao takmičarskim sportom mogu da se bave samo oni fudbalski aktivisti, igrači i treneri koji se bave samo malim fudbalom. Upravo to je ono što je FIFA i htela, da mali ne bude fudbalski sport koji konkuriše velikom. Uostalom to je i pravilo, i princip, a i propis FIFE koji se mora poštovati i sprovoditi.

Fudbalska igra, za koju se mi zalažemo da se realizuje u malom fudbalu, treba da bude škola za vrhunsku fudbalsku veštinu. Ta igra mora da bude čista fudbalska igra. Ona čak po ovome na čemu FIFA insistira mora da bude bliža košarkaškim kriterijumima suđenja nego fudbalskim. Dueli koji postoje na velikom fudbalskom terenu ne smeju se dozvoliti na malom. U malom fudbalu nema sudara, uskraćuje se pravo na klasične oblike duela i tzv. uklizavanje. Sve mora da bude na čist način. Oduzimanje lopte mora da bude korišćenjem onih metoda koji su zanemareni u velikom fudbalu, a koji kroz mali fudbal treba da se razviju.

U malom fudbalu ne sme da se na grub način sprečava igrač, ali zato postoje druge fudbalske mogućnosti, a to je posebna veština oduzimanja lopti na tzv. “čist” način. Mi smo zanemarili razne oblike znanja oduzimanja lopte od protivnika, tako da je ovo u stvari povratak fudbalskom načinu mišljenja koji mora da se do te mere reafirmiše, da to treba da postane jedan od načina mišljenja. Sve je to urađeno zato da mlad igrač, koji kroz mali fudbal pokušava da nauči fudbal, istovremeno uči i sve druge načine oduzimanja lopte.

Prema tome mali fudbal je, naročito za početnike, idealno rešenje za stvaranje svestranih, a ne jednostranih igrača.

Vama, studentima i budućim nosiocima fudbalske misije moram da kažem, a Vi to morate da zapamtite, da je fudbal jedina sportska igra koja je ostala verna prirodi. Sve ostale sportske igre su “ušle” u urbane uslove.

Fudbalski sport i fudbalska igra imaju tu privilegiju, čast, i mogućnost da se ostvaruje i realizuje u svim uslovima, bez obzira na vetar, blato, sunce, kišu ili sneg.

Postavlja se pitanje kako fudbalska tehnika, taktika, kondicija i stvarna igra mogu da se adaptiraju na sve te različite uslove. Kako sve to fudbal akceptira i realizuje ga na njegov fudbalski način. Druga je stvar što mnogi koji ne proučavaju fudbal ne mogu da shvate, da je fudbal pre svega sport prirode, zdravlja i biometeoroloških adaptacija. Fudbal kao sport neće i ne može da pobegne iz tih prirodnih uslova i da uđe u jednu mikro sredinu koja je laboratorijski čista, gde podlogu mogu da brišu ako je klizava od znoja. To uostalom Vi dragi slušaoci i budući kreatori sporta imate prilike da vidite svakodnevno. To je uostalom istina koja nas obavezuje da moramo da čuvamo najveće dostojanstvo fudbala, a to je, da je to sportska igra koja je jedino ostala verna prirodi i koja se može primenjivati u svim uslovima koja priroda i stvara i nameće.

To je stvar o kojoj se mora razmišljati, a Vaša je obaveza da je u interesu fudbala dobro proučite. To je posebno značajno iz biološko-zdravstvenih razloga, a da ne govorimo o ostalim zahtevima koji prate ovo.

Značajan faktor fudbalske igre je fudbalski teren. On obezbeđuje odvijanje fudbalske igre u prirodi i u njenim uslovima, a u različitim meteorološkim uslovima i teren ima različita svojstva. Zato postoji jedan važan detalj, koga svi zaboravljaju, a to je tzv. “krampon”. Ustvari postoje različiti kramponi za različite meteorološke uslove. Mnogi zaboravljaju i zanemaruju presudan značaj koji kramponi imaju u fudbalu, a oni obezbeđuju suštinu fudbalske igre. Oni obezbeđuju ne samo ritam fudbalske igre, nego još više promenu ritma, odnosno promenu brzine i pravca kretanja i mogućnost reagovanja na promenu kretanja lopte. Sve fudbalske finte, svi fudbalski driblinzi su isključivo omogućeni i vezani za osobine krampona.

Sve se to odnosi na mekan teren, kakav treba u fudbalu da bude, dok na tvrdom terenu ne postoje uslovi da se ove naglašene fudbalske osobine ostvaruju. Na tvrdom terenu primenjuje se sasvim druga, tzv. kvazi tehnika. To je nova, sasvim drugačija verzija fudbala, to je tzv. fudbalsko klizanje, gde nema ukopavanja, promene ritma i promene pravca kretanja, niti ima jedne najvažnije osobine, stabilnog fudbalskog stopala, koja je inače osnova u fudbalu.

To se najbolje može videti kod igrača - fudbalera kod kojih je tzv. stajna noga jača. Ja sam levak i kod mene je jača desna noga. Ta desna noga zadovoljava statičke osobine koje u fudbalskoj igri obezbeđuju sigurnost, dok je leva noga ustvari za manipulaciju, za pokret. Tako dolazimo do jednog apsurdna koga u stvari znaju samo oni koji se tom profesijom bave, da je kod levaka jača desna noga, a kod dešnjaka leva.

Ovde se radi o jednoj posebnoj vrsti neuromuskularne koordinacije, koja od stajne noge traži da bude stabilna, a od druge da bude spretna. To je koordinacija koja je više

genetska, a manje stečena. To je jedna osobina koju fudbal i svi koji rade u fudbalu moraju da poštuju i uvažavaju.

Želim da Vam kažem svoje mišljenje o jednoj sasvim novoj temi. Fudbal kao sport ne sme da bude ljubomoran ni na jedan drugi sport, on mora da bude taj koji pomaže ostale sportove. Fudbal ne smeta ni jednom drugom sportu zato što je po svojoj prirodi autentičan. To je zato što je fudbal jedina sportska igra koja se realizuje pomoću nogu, a u kojoj je zabranjena upotreba ruku.

Ne postoji ni jedan posao, ni jedna radna aktivnost koja se radi samo pomoću nogu, bez upotrebe ruku. To je suština fudbala koju je vrlo mali broj ljudi uspeo da otkrije. Jer sve što su ljudi i civilizacija stvorili proističe iz koordinacije glave, odnosno centra nervnog sistema, i ruku.

Sve teorije, sve metodike, sva pravila i sva praksa, nastali su na osnovu znanja koja se ostvaruju iz odnosa glava-ruka. A kad je u odnosu glava-noga, onda je sve drugačije. Kad se ovo shvati, svi Vi dragi moji slušaoci, videćete da je potrebno stvarati novu teoretsku i metodska doktrinu, a isto tako i praksu kada je u pitanju fudbal.

Sve je to zato što je pozicija „centara“ u kori velikog mozga različita. Kada su u pitanju ruke ti centri su u zoni namenjenoj za najspretnije ljudske osobine, pa je time spretnost ruku favorizovana.

Centri u kori velikog mozga koji upravljaju nogama su u stvari centri za statiku. Zato postoji verifikovana tzv. insuficijenta spretnosti nogu. Zato je koordinacija koja postoji u fudbalu do te mere specifična, da ona postoji jedino u fudbalu i ona predstavlja jedinstveni nervnovegetativni i muskularni sistem. Ova koordinacija nema ništa zajedničkog sa koordinacijom kada je u pitanju odnos glava-ruka.

Zbog toga fudbal kao sport ima svoju specifičnu organizaciju. Fudbalska koordinacija se stručnim radom može poboljšati, ali se isto tako nestručnim radom sve to može i pogoršati. Zbog toga fudbal mora da ima svoju sopstvenu teoriju i sopstvenu metodologiju prilagođenu svojoj fudbalskoj praksi. Da bi to postigao fudbal mora sam sebe da proučava i da tako dolazi do novih saznanja koja proističu iz prakse.

Mi smo, nažalost, bili u prilici da u jednom dugom periodu, umesto svojih pozajmljujemo znanja iz drugih nauka i da ih kalemimo na fudbal. Moram da Vam kažem, dragi moji slušaoci, da konačno treba shvatiti da se u fudbal ne mogu prenositi ni teoretska, ni metodska, ni praktična znanja iz drugih sportova.

Mi smo iz nauka, koje su pre svega unapredili druge sportove, kalemili znanja za fudbal i njih bez rezerve koristili kao osnovne nauke. Mi smo prihvatili druge sportske metodologije, a pri tome smo zaboravili da je fudbalska metodologija osnovna. Fudbalska metodologija svoju vrednost zasniva na prirodi, uvažava genetske dispozicije pojedinaca i usavršava ih. Fudbalska metodologija ne razbija prirodne mehanizme koji postoje kod mladog čoveka, već pomoću njih stvara i usavršava koordinacione mehanizme koji su najvažniji, pošto vode unapređenju fudbala.

Mi moramo tražiti, otkriti tražiti i primeniti nešto novo i u teoriji i u praksi, da bi tražeći sve to otvorili nove mogućnosti koje fudbalska igra ima. Da budem direktan: i u

praksi, i u metodici, i u teoriji to možemo postići - pomoću metoda fudbalske igre. Metod igre je taj i mi to moramo shvatiti.

Jedna posebna tema o kojoj Vi, sada kao studenti, a sutra kao realizatori, morate da razmišljate jeste pitanje ritma. Ritam je prirodna osobina, a u procesu treninga mora da se vodi računa i o ritmu i promeni tog ritma. Promena ritma može da unapredi, ali i da naruši postignuto.

Kada je u pitanju prirodni ritam onda je u svakom slučaju korisna informacija koja se zove „vašarska bolest konja“. Konj kao biološko biće ima svoj ritam, a njegov domaćin, vlasnik, seljak, hoće da ga proda. I konj, koji je do tada radio obične poslove uz minimalnu brigu o njemu, obavezan je bio, po nalogu svog gazde, da na vašaru promeni svoj ritam.

Kroz ovaj primer hoću da kažem i da dokažem da ne postoji ništa tako specifično kao što je prirodni ritam. Gazda ga je do te mere istimario i nahranio da je na kraju vašara taj konj crkao. Zašto? Zato jer konj nije navikao na novi ritam.

Sledeća stvar kojom želim da kod Vas izazovem interesovanje i stručnu radoznalost da se i Vi pozabavite jednom suštinskom tematikom koja zadire u osnovni zadatak fudbala je pitanje: kako osposobiti noge da budu spretne kao ruke?

Ja znam da ste Vi učili da je Darwin utvrdio da su ruke kod današnjeg čoveka preuzele funkciju prednjih nogu i da je za taj proces trebalo više miliona godina. A, vidite, mi od Vas, a i od sebe, tražimo da u fudbalu uradimo nešto što je više nego apsurd. Mi tražimo da se za četiri do osam godina fudbaler osposobi da mu noga bude kao ruka. To ne samo da je teško, to je gotovo nemoguće i to što fudbal stvara čini ga neverovatnim.

Da bi se to „nemoguće“ ostvarilo mora istovremeno da se realizuju dve stvari. Da postoji talentovan igrač i da ima talentovanog trenera. Fudbalska autentičnost je u toj meri specifična, da se ne može porediti sa sposobnostima u drugim profesijama. Zato, više nego igde, jedna talentovanost obavezuje drugu.

Talentovanost i fudbalera i trenera je uslov stvaranja nove talentovane vrednosti. Sigurno da su i ostale komponente važne, vrednoća, savesnost, upornost itd. Ali ne može da se stvori talentovana sportska vrednost ako i igrač i trener nisu talentovani.

Za Vas, koji ste se opredelili za fudbal, ovo je prilika da i sami sebe proverite, ne da li imate znanje, već da li imate talentovanost za fudbal kao za igru i za rad u njemu. Pošteno je reći i sportski korektno da u fudbalu mogu da opstanu samo oni koji imaju talentovanost za fudbal. Sigurno da će to za mnoge da bude i razočarenje, jer smatraju da su ostale vrednosti koje poseduju oni kao časni i obrazovani ljudi dovoljno da bi mogli da budu u fudbalu. Bolje, mnogo je bolje, reći da je fudbal takav sport koji traži da se na prirodni talenat igrača nadovezuje talentovanost učitelja, trenera.

Posebna je vrsta talentovanosti kad je u pitanju fudbalska igra. Primer je aktuelni fudbalski klub „Milan“ iz Milana. Svi ga prate, svi ga snimaju, svi znaju sve, svi znaju kako igra, ali ne mogu da ga spreče. Zašto? Zato što „Milan“ igra isto, ali različito. „Milan“ igra isto, ali uvek odigrava različitu završnicu. Zato se to ne može kopirati niti imitirati. To nije vežba, to nije ni klasična škola da se može prepisati.

Suština je u sportsko stručnom radu koji se realizuje kroz metod, koji se zove metod igre. Taj metod igre je Arigo Saki ostvario u „Milanu“, a mi taj metod želimo da ostvarimo kroz mali fudbal. Mali fudbal je taj koji od najranijeg detinjstva treba da omogućiti da se nauči fudbalska igra i da se stvaraju stalne i stabilne fudbalske navike. To zato jer one tada postaju i trajne navike. Prema tome, učenje fudbala nije vežba, još manje egzicir. Fudbalska igra je, pored ostalog, i tajna od najranijeg detinjstva. Nije čudo što postoji izreka da fudbal moraš da naučiš kao Ivica, a da se takmičiš kao Ivan.

Da bi se ta talentovanost i taj smisao iskazao neophodno je da mlade generacije sve to iskažu kroz mali fudbal. A mali fudbal je taj koji omogućava da se stvore prave fudbalske navike i da se istovremeno obezbedi takozvana fudbalska individualnost. To jesu principi, ali i realnost. Fudbal kao sport, i ranije, a i sada, obezbeđivao je svoju autentičnost i originalnost, zato što je omogućavao da se znanje igre obezbedi putem njegove originalnosti.

U osnovi fudbalske specifičnosti je fudbalska spretnost. U stvari, to je jedinstvena originalnost i specifična koordinacija, pošto fudbal ima svoj specifičan fudbalski ritam. Zato je to sport koji se ne može na dosadašnji način posmatrati, pošto ima svoj način pristupa. Poseban je fenomen fudbalska lopta. Potrebno je poznavati u fudbalskom smislu sve osobine lopte i u kriterijumu čisto fudbalskom tražiti taj odnos lopta - fudbaler koji moraju da imaju svoj prirodni sklad. Ja sam, kao trener, uvek bio u situaciji da mogu vrlo brzo, čak istog trenutka, da ustanovim da li su igrač i lopta u skladu. Fudbalski trener može odmah da vidi da li su fudbalska lopta i igrač dva prijatelja. Kod pravog fudbalera lopta i igrač uvek predstavljaju jedan skladan odnos. Taj fenomen lopte ukazuje na to da li se neko može uopšte baviti fudbalom.

Postoje sportovi gde se „za tri meseca“ nauči sportska veština. To je moguće kada je u pitanju ruka. Ruka brzo prima i brzo uči. Međutim, kada je u pitanju noga to je obrnuto. Fudbal se sporo uči, fudbal mora da se uči od najranijeg detinjstva. Fudbal mora da iskoristi biološke procese u razvoju i, konačno, fudbal mora da ostvari nešto što je najteže, ne samo da se zna lopta, već i da se zna igrati i da se igrač konačno osposobi za fudbal kao takmičarski sport, što je odvojena tema.

Iako izbegavam da dam bilo kakvu definiciju fudbala, jer je on polivalentan i promenljiv sport, ipak moram da kažem, za razliku od nekih ranijih definicija, da se fudbal kao sport pre svega mora posmatrati kao fudbalsko-sportska celina. U suštini on je pre svega i iznad svega igra, a svi ostali delovi, kao što je tehnika, taktika, kondicija, pedagogija, psihologija, su neophodni prateći elementi koji unapređuju i omogućavaju da se vrednost fudbalske igre kao celine usavršava i modernizuje.

Od Vas, od kojih zavisi budućnost fudbalskog sporta, se traži da se usmerite na sve njegove dimenzije, a to znači da se bavite i otkrivanjem, i selektiranjem, i učenjem, i treniranjem, i pripremanjem, i usavršavanjem, i osposobljavanjem i modernizacijom. A da bi to postigli Vi mora da shvatite da je proces otkrivanja i stvaranja ključna tačka u stručno selektorskom radu. Postoje principi o kojima smo govorili, ali sportski duh je više od principa i on mora uvek da bude prisutan u traženju i otkrivanju osnova, a to je znanje fudbalske igre. Sigurno da problemom fudbalske koordinacije mora Vaša generacija da se mnogo više pozabavi u istraživanju nego prethodna, jer je usvajanje najsloženijih fudbalskih aktivnosti u stvari tajna fudbalske profesije. To je u stvari fudbalsko-sportska specifičnost u kojoj mi imamo dve mogućnosti, jednu, da je putem fudbalsko-sportske metodologije usavršavamo, i drugu, da je putem urbane metode pokvarimo.

Mi smo se uvek u fudbalu trudili, i nikada nismo ni želeli, niti želimo, niti ćemo želiti da fudbalsku metodologiju i fudbal kao sport naturamo drugim sportovima. Mi se sada, više nego ikada, borimo za fudbalsku metodologiju radi nas, i ni jednog trenutka ne želimo da naturamo to drugima, pogotovo ne sportovima koji su svojim metodima došli do vrha Evrope i Sveta. Moram pri tome da kažem da mnoge metodologije, koje su bile prisutne, nisu našle svoje mesto u fudbalu pošto nisu uvažile najvažniju stvar, da se fudbal uči od najranijeg detinjstva i u punoj slobodi, a da se takmičarska sposobnost stvara u punoj zrelosti.

Fudbal kao igra nije umetnost, iako ima elemente umetnosti.

Fudbal nije rad, i ako ima elemente rada.

U fudbalskoj igri ima ponavljanja, ali uz ponavljanje ima i mnogo originalnosti.

U fudbalu je sve isto, ali je uvek različito.

Fudbal se uči u praksi, u školi na seminarima, fudbal se uči svuda. Navešću Vam jedan primer, ne da bi ga kopirali, nego da bi razmišljali. U beogradskom „Partizanu“ radio je jedan mađarski trener (I.Špic) koji je bio i veliki strateg. Ja sam mu se obratio i zamolio ga da dođe da prati treninge koje sam ja kao početnik sprovodio. On je na to pristao i posle nedelju dana pozvao me je na razgovor i rekao: Miljane, ja mislim da ćeš ti biti dobar trener, samo te molim da promeniš nešto u tvome radu. Ja sam te pažljivo gledao na treninzima, ti radiš brzo sa loptom, a polako bez lopte. Ako hoćeš da budeš moderan trener ti moraš da radiš polako sa loptom, a brzo bez lopte.

Posle te njegove izjave ja sam, dragi slušaoci, dugo o tome razmišljao i zaključio da sve moje sveske i sve moje zabeleške stavim u fioku i zaključam. Doktrina Ilješa Špica je u stvari tajna koja mi je otvorila oči i ukazala da treba praviti novu fudbalsku metodologiju. Zato ja i Vama govorim o novoj metodologiji koju treba usvojiti i primenjivati na drugi, a ne na klasični način.

Posebno želim da Vam kažem to, da u fudbalu kao sportu jedino uspeva metod ponavljanja. Metod ponavljanja, ali i originalnost tog metoda. On zahteva od trenera i fudbalsku originalnost, ali i određene osobine koje su vezane za ponavljanje. Ima puno trenera koji su originalni ali nisu uporni u radu sa igračima. I obrnuto, ima mnogo upornih trenera koji neprekidno ponavljaju, a nisu ništa učinili da se iskaže njihova originalnost.

Spojite te dve osobine, upornost u ponavljanju, a istovremeno i talentovanost za originalnost, pa dobijate suštinu trenerske misije.

Recimo još nešto o fenomenu fudbalske igre. Fudbalska igra nije veštačka igra. Fudbalska igra ima svoju prirodu. Fudbal je prirodna igra, a priroda je fenomen kome treba svi da se priklone. Fudbal je i spontana aktivnost. Fudbal je i refleksna aktivnost u kome moraš da reaguješ na adekvatan način. Fudbal je i nagoniska aktivnost. Bez nagoniskih osobina nema vrhunskog takmičenja. Fudbalski nagon je osobina koja je više životinjska nego ljudska. Kod čoveka je nagon prikriven, ali on postoji. Ne postoji veliki igrač koji nema nagonске способности. Nagonске способности nisu to kada se za nekog kaže da je dobar dečko, da je lepo vaspitan itd. Nagon je najbolja osobina, u stvari uslov da bi neko bio vrhunski takmičar.

Fudbal kao sport ima tzv. intuitivna i instiktivna reagovanja koja, bez obzira kako ih mi tretiramo, imaju svoj značaj. Svesna, a posebno podsvesna reagovanja u fudbalu kao igri imaju svoj poseban značaj i ona se moraju dobro proučiti - ukoliko je to uopšte moguće.

Pošto su svesna reagovanja veoma dobro proučena svuda, pa i u fudbalu, podsvesna zaslužuju našu posebnu pažnju.

Podsvesno ponašanje je ono što u stvari komanduje i sa samom svešću. Međutim, ono što je tajna jeste da je cela ta aktivnost prikrivena i da je ona tajna i za samog čoveka koji je nosi. Zato se često dešava da se čuje da neko kaže: sto godina poznajem tu osobu, bio je dobar, bio je sa svim vrlinama, a kako je moguće da sad napravi - ovo.

Podsvesne aktivnosti se fudbalskom igrom još iz najranijeg detinjstva mogu razvijati i usavršavati. Prema tome, razvoj te podsvesne aktivnosti u fudbalu je u stvari otkrivanje suštine fudbalske igre.

Sigurno je, dragi slušaoci, da je fudbal i misaona igra i da svi oblici misaone igre, prevashodno u taktici, imaju svoj značaj. Svesnost u igri je ono što razlikuje i igrače, i trenere, i ekipe jednu od druge. Fudbalska ekipa koja misli, pored toga što i zna, ima visok rang. Zato se ekipe i razlikuju po tome koliko je koja misaona.

Na kraju ovog izlaganja ja moram da Vam kažem bitnu stvar: fudbal je igra improvizacije i to je jedna od suštine fudbalske igre koju ja, nažalost, zbog kratkoće vremena ovde ne mogu da obrađujem, pošto je to tema za čitav jedan seminar.

MESTO I ZNAČAJ FUTSALA

Autor: **Aca Kovačević**

Selektor FUTSAL reprezentacije Srbije

Futsal (mali fudbal), kao sportska igra, razlikuje se od takozvanog velikog fudbala prvenstveno po tome što se igra na terenima znatno manjih dimenzija, na drugačijim podlogama, sa manjim brojem učesnika, drugačijom loptom i po drugačijim pravilima. Kao jedan dinamičan i zanimljiv sport već je zauzeo značajno mesto među ostalim dvoranskim sportovima. Ako analiziramo i upoređujemo futsal (mali fudbal) sa ostalim sportovima možemo zaključiti da poseduje izuzetnu dinamiku, da igra u sebi sadrži puno preokreta, u igri se postiže veliki broj golova i tako pruža osećaj zadovoljstva svim akterima, kako igračima tako i gledaocima. Kao i sve igre sa loptom, a futsal (mali fudbal) posebno, jer se igra na malom prostoru, zahteva posebnu tehničku, taktičku, fizičku i psihičku obučenost.

Uloga FUTSALA pri obuci mladih igrača

Futsal kao igra može imati primenjenu ulogu kao sastavni deo bazičnog fudbala, gde se može koristiti pri tehničkom treningu mladih igrača uzrasta od sedam do jedanaest godina. Kao deo bazičnog fudbala mogao bi predstavljati pravu revoluciju u obuci i treningu mladih fudbalera. Mnogi vrhunski klubovi i škole fudbala u Španiji, Južnoj Americi i Portugalu, primenjuju elemente treninga futsala kroz obuku mladih igrača. Fudbalski klub Mančester Junajted je u toku 2005. godine napravio pionirsku studiju o koristima igre 4 na 4 u Akademiji Mančester Junajteda. Fudbalski klub Barselona i njena čuvena Akademija La Masija najbolji su primer primene futsal koncepta u obuci mladih igrača. To se najbolje može primetiti (ko zna da gleda) kako način igre seniorskog tima Barselone ustvari predstavlja igranje futsala (malog fudbala) na velikom prostoru.

Šta je najveća prednost u konceptu primene futsala u obuci mladih igrača?

- Sve studije pokazuju da pri obuci mladih igrača u igri na malom prostoru dolazi do ubrzanog tehničkog razvoja igrača, pošto je igra na malom prostoru zasnovana na izuzetnoj dinamici, visokom nivou kreativnosti, igri 1 na 1, velikom broju šuteva i prilika za gol.

Uz skraćeno vreme distribucije lopte (4 sekunde) sve to uslovljava da su tehnika, brzina i veština vođenja lopte od izuzetnog značaja kako bi se mogao pružiti odgovarajući kvalitet pri ovakvom načinu igre.

Mali prostor, brzina kojom se igra odvija postavlja zahtev visokog tehničkog nivoa obučenosti igrača a to uslovljava i određeni nivo taktičke obuke i razumevanja igre. To je preduslov brzog donošenja odluka u kratkom vremenskom periodu.

Zbog svega ovoga futsal (mali fudbal) može biti važan segment bazičnog fudbala i može dati veliki doprinos u treningu i razvoju mladih igrača kada je u pitanju:

- Dribling (potencira se igra 1 na 1)
- Tehnika prijema i predaje lopte
- Brzina razmišljanja i donošenja odluka u kratkom vremenskom intervalu
- Veliki broj dodira sa loptom pospešuje sigurnost kontrole i predaje lopte
- Mali prostor uslovljava da su igrači stalno pod pritiskom bilo da su u posedu lopte ili da moraju da se kreću bez lopte
- Sve ovo omogućava da se kroz trening stvaraju određene navike bilo da deca igraju na malom ili na većem prostoru

Igranje na malom prostoru i obuka mladih igrača za takav način igranja postavlja visoke standarde i za one koji tu obuku sprovode, a mladim igračima se daje osnov kada su u pitanju elementi tehnike i taktike kao univerzalnih sportskih pojmova.

Uloga FUTSALA u sklopu treninga velikog fudbala

Mnogi klubovi velikog fudbala u sistemu i planu treninga svojih seniorskih ekipa počeli su polako da primenjuju i neke segmente treninga futsala što se najbolje može ogledati kroz način igranja reprezentacije Španije, a posebno FK Barselone. U modernom fudbalu veliki broj ekipa je dostigao ili dostiže veoma visok nivo fizičke, tehničke i taktičke obučenosti u pripremi svojih igrača. Posebno, kada je u pitanju taktika odbrane mnoge ekipe primenjuju formiranje zone odbrane na distanci od 20 do 25 metara od svog gola. Tada se često na malom prostoru skoncentriše na različitim pozicijama veliki broj igrača. Nekada to bude i do 18 igrača na površini od 1.000 do 1.250 m². To je proporcionalno mnogo veći broj igrača na malom prostoru nego kada je u pitanju futsal gde se osam igrača rasporedi na 800 m². Zbog toga, takav način odbrane, zahteva i odgovarajući sistem i odgovarajuću taktiku napada. U tom segmentu igre može da se primeni mnogo toga što spada u domen futsala.

Način igranja FK Barselona u pojedinim fazama igre podseća na klasičan futsal i to po načinu postavljanja igrača, pravljenju lažnih kretanja i blokova, ulascima igrača u prazan prostor iz postavljanih blokova, promenama mesta na malom prostoru.

Očigledno je da su ljudi koji vode, treniraju i pripremaju igrače u svim kategorijama u FK Barselona shvatili da se iz igre kao što je futsal, načina kretanja u toj igri, postavljanju igrača na malom prostoru mogu praviti situacije koje daju prednosti i u igri 11 protiv 11.

Miljan Miljanić

OSNOVNA TEORETSKO-METODSKA I PRAKTIČNA OPREDELJENJA U RADU SA MLAĐIM UZRASTIMA

UVOD

Postoji više vrsta rada sa mlađim uzrastima u fudbalu. Da nabrojim samo neke: zdravstveno-obrazovni, rekreaciono-zabavni, amatersko-omladinski, školsko takmičarski, sve do vrhunskog sportskog stvaralaštva. Naša tema je usmerena na stvaranje vrednosti u fudbalu. Pri tome, odmah treba reći da se sve ove vrednosti javljaju uporedo uslovno i da se jedna vrsta iskazuje zajedno sa svim ostalima. Raznovrsnost i povezanost je bitna za početni period rada u omladinskom uzrastu, tako da uticaj na vrhunsko stvaralaštvo u fudbalu, pre svega, pretpostavlja razvoj i svih ostalih vrsta rada. Tek onda može da se govori i stvaraju preduslovi za vrhunsko-sportski rad. Bilo je pokušaja izdvajanja još u najnižem uzrastu vrhunskog stvaralaštva rada od ostalih formi rada. Sve su one dale, uprkos velikih investicija, loše rezultate. Rad sa mlađim uzrastima u fudbalu je jedna specifična vrsta rada koja takođe ima niz posebnih osobina gde se i primenjuju određene specifične metode. U ovoj aktivnosti, u radu sa mlađim uzrastima, prisutan je sasvim drugačiji, čak poseban pristup radu. Čitava ova delatnost vezana je za jedno posebno vreme. To je posebno ljudsko vreme, koje počinje ranim detinjstvom i traje do formiranja ličnosti.

Teorijsko opredeljenje

Fudbal je takav sport gde se igra i bitne veštine iz igre moraju shvatiti i ovladati pre zrelosti. To je prvo pravilo, prvo opredeljenje u fudbalu. Ovo prvo opredeljenje u radu sa mlađim uzrastima jasno i kaže: da se fudbal uči pre nego što se formira ličnost. Znači, pre formiranja anatomske-morfološke osobine. Pre iskazivanja fiziološko-organskih funkcija. Pre neurovegetativnih mehanizama. Pre iskazivanja pedagoško-socioloških opredeljenja i psihološke stabilnosti.

Takav je fudbal: uči se pre, a iskazuje posle formiranja ličnosti. Fudbal se realizuje u fazi punog razvoja čoveka, njegove sveopšte zrelosti, maksimalnih osobina, funkcija i sposobnosti. Takav fudbal kao društvena aktivnost i kao poseban vid sporta dovodi ga u situaciju da mora da izgrađuje i svoju posebnu metodiku, da primenjuje one pedagoške principe koji se mogu adaptirati na ove osobine, da psihologiju koja izrasta iz toga, adekvatno modifikira i usklađuje sa poznatim i prihvaćenim principima psihološkog usmeravanja ličnosti i grupa. Prema tome, fudbal je jedan specifičan sport, koji se uči pre puberteta, a igra kasnije. Istina, fudbal može da se igra i pre puberteta, što se i čini, ali to nisu maksimalni zahtevi niti najveća fudbalska ostvarenja. Fudbal može da se uči i posle puberteta, ali je to više učenje elemenata i usavršavanje. To je ostvarenje majstorstva putem ponavljanja. To nije učenje fudbalske suštine. Učenje posle puberteta, ako nije postojao predhodni rad i nije ostvareno predhodno učenje, utiče na stvaranje neobrazovanih i nekompletnih fudbalera. U tom periodu posle puberteta, posle formiranja ličnosti, ne mogu se ostvariti najveći zahtevi u pogledu fudbalske igre. Zato je rad u fudbalu specifičan. U jednom periodu, istina veoma

dugom, on se uči, ali tek u drugom i isto toliko dugom iziskuje. Samo su pojedinci, i to retki pojedinci, zahvaljujući nekim sposobnostima uspjeli da ostvare ovaj drugi zahtev.

Složenost i komplikovanost je u tome što se vreme rada i rezultati rada u radu sa mlađim kategorijama ne poklapaju. Naprotiv, rad se odvija, rekli bi smo, u jednoj gotovo deceniji, a realizuje i iziskuje u sasvim drugoj. Ta neminovnost je, u stvari, jedan od osnovnih razloga što dolazi do različitih pristupa u ovom radu kao i deformacija koje prate rad sa mlađim uzrastima. To se naročito odnosi na principe rada koje primenjuje ovo novo urbano vreme i metodi koji se primenjuju.

To je rad na stvaranju fudbalera - igrača, na stvaranju igre, na stvaranju fudbalske škole. Nosioći rada žele, a žele jer je takva i klima, takav sociološki pristup da se to vreme skрати. Neki idu i dalje, čak žele i da ukinu vreme čekanja koje postoji između vremena rada i pojave rezultata. To je jedan deo tzv. industrijske psihologije koja prati urbano vreme. Mi, kao fudbalski radnici, moramo da naglasimo da je to negativno opredeljenje. Ono je usmereno na praktičnu doktrinu u kojoj se insistira da se vreme rada i afirmacija rada toliko približe da postanu istovremeni, da se jednovremeno javlja rad i iskazuje rezultat. Ova tipična pojava, ovaj mentalitet urbanog vremena, ova industrijska psihologija, zahvatila je i sport i još uvek ima znatan uticaj i na fudbal. Veliki broj trenera opredelio se za tu metodologiju. To je opredeljenje koje nastoji da vreme i rezultati rada budu istovremeni. Međutim, to dovodi do nepoštovanja, neuvažavanja, **sportskog vremena**. To je vreme koje je neophodno da se jedan sportski rad, sportska delatnost, sportska akcija - stvaralački iskaže. To je osobina koja je karakteristična za novo urbano vreme i za nove mlade i ambiciozne ljude i trenere, za ambiciozne sportske radnike. To usvajaju i sve sredine koje žele **brze uspehe**. Pri tome se ulažu velike investicije u materijalnim uslovima i u vremenu rada koje se pritom utroši. Iako je taj rad praćen poboljšanjem u sportsko-tehničkim uslovima, kao i pratećim strukturama, ipak se ne postiže cilj. Jer takav rad u juniorskom fudbalu ne poboljšava seniorski fudbal. Ima sredina u nas i u svetu, koje i pored svih tehničkih uslova i rada koji se ulaže u poslednjih 10, a negde čak i 20 godina nisu dale vrhunske rezultate. U tim sredinama, i pored toga što imaju veliki broj trenera i veliku rekvizitnu bazu i veliko selekciono područje i uopšte sve uslove, čak i tradiciju, ipak rezultati rada ne postoje, neadekvatni su.

Često se javlja jedna veoma interesantna i specifična pojava. To je jedna vrsta lažne iluzije koja treba da kompenzira taj izuzetni uloženi napor. Ona služi za dokazivanje vrednosti tog rada. U takvim sredinama često se postižu značajni rezultati za juniorske uzraste. Takve sredine, radeći na razvoju takmičarskih osobina (forsirajuće metode koje su usmerene na specifičan rad) uspevaju da ostvare različite, ali i značajne takmičarske rezultate.

Takav rad je moguć i rezultati su ostvarljivi jer se pri tome koriste metode koje su usmerene:

1. - na anatomsko-morfološku konstituciju, koja se maksimalno napreže u mlađim uzrastima, pre nego što se formira;
2. - što se koriste i podižu organsko-fiziološke funkcije do njihovog plafona i sve to za visok stepen sportske treniranosti, pre nego što su usaglašene mogućnosti i treniranost;
3. - primenom metoda ponavljanja i korišćenjem poznatih metoda uslovno-reflekcionihe veza Pavlova, razvijaju se dinamički stereotipi, odnosno automatizmi. Ove specifične osobine se iskazuju ne samo u razvoju kondicionih svojstava, već i u razvoju taktičkih sposobnosti kao i kod tehničkih elemenata. Sve se to javlja i u individualnoj motorici kod mlađih, obezbeđujući u tom uzrastu visoku, ali - jednoaktnu sposobnost.

4. - što je moguće, kroz usmeravajući rad, kroz stvaranje uslova i kroz organizovani rad vršiti takmičarski pritisak na psihosocijalni status i na život mladog neformiranog pojedinca ili grupe. Radom na razvoju prevremenog i ranog usmeravanja postižu se i mentalitet i psihologija poznata i tipična kao **rana profesionalizacija svesti**. U takvim sredinama, svetskim, evropskim i našim, umesto igre, igrača, fudbalske škole i fudbalskih vidika, stvaraju se **omladinski timovi**. To se ostvaruje kroz: timski trening, timsku discipline, timski moral, timsku uigranost, timski mentalitet. Svakako, time se dostižu timski rezultati. Sa tim delatnostima kao prateća pojava, isforsirana jer se javlja pre vremena, iskazuje se i rana afirmacija. Ona se javlja i kod pojedinaca i kod grupa. Rana, prevremena afirmacija sa svojim posledicama već na početku prethodi udovoljenju sportskih motiva. Tako se pojedinci i grupe afirmišu pre nego što počnu afirmativna takmičenja. Mladi fudbaleri pre ulaska u takmičenje siti su takmičenja. Neambiciozni su jer su ostvarili svoje prve, osnovne ciljeve. Ostvarili su lične i sportske ciljeve, a time i ličnu i sportsku afirmaciju.

Takve sredine uspevaju da postižu i izuzetne takmičarske uspehe i priznanja u juniorskom uzrastu. To je u poslednje vreme postao gotovo svetski manir, a istovremeno i svetska preokupacija. U tom smislu izuzetan je primer Urugvaja. To je sredina koja u poslednjim godinama nije imala uspehe sa seniorskim selekcijama. Zato je nastojala da to nadoknadi, da kompenzira sa uspesima juniorskog tima. Pošli su od činjenice da su na prvoj Olimpijadi bili pobednici u fudbalu, da je na prvom Svetskom prvenstvu 1930. godine Urugvaj bio prvak, da je na prvom Svetskom prvenstvu posle rata 1950. godine takođe Urugvaj bio prvak. Kada je organizovano prvo svetsko prvenstvo za juniore, oni su preduzeli i organizacione i finansijske, sportsko-metodološke i društvene mere. Preduzeli su mere da kroz eventualnu pobjedu juniorskog tima, koji se samo zvao “juniorski tim”, a pitanje da li je zaista to i bio, obnove svoju svetsku reputaciju koju su izgubili. Učinjeno je sve, čak je bila uključena i država, ako može tako da se kaže. Omladinsku selekciju pratilo je preko 50-100 sportskih izveštaca. Stvoren je jedan nacionalni pokret kome je cilj bio osvajanje prvog mesta u juniorskom takmičenju. Bili su blizu takvog jednog takmičarskog uspeha, mada ga nisu ostvarili. Ali taj izuzetan, vanredni, društveni, sportski, fudbalski i stručni napor uopšte nije doveo do **poboljšanja seniorskog fudbala** u Urugvaju. Sve je bilo usredsređeno na pobjedu **jedne ekipe koja je imala naziv** “juniorska reprezentacija Urugvaja”.

Ako se prihvati takmičenje kao cilj u omladinskom uzrastu, onda mora da dođe i do promene metoda, i do promene cilja takmičenja. Jedan broj svetskih eksperata, kao i svetskih organizacija, a i velikih svetskih centara koji su prošli sve faze, smatraju da se i karakter omladinskih prvenstava - takmičenja u samom nazivu menjaju i dobijaju drugačiji tretman. Veliki broj ljudi se upravo zalaže da se omladinska takmičenja **ne zovu prvenstva, već turniri**. Odnosno, da takmičenja budu više poređenja, a mnogo manje **borbe za rezultat**. Jer, rezultat je odlika i obaveza seniorskog fudbala. Ako bi takmičenje bilo i u juniorskom fudbalu i u mlađim uzrastima, onda se postavlja pitanje: kada će se učiti? U sredinama u kojima dominiraju takmičenja, a nema učenja i pored izuzetnog razvoja fudbala i organizacije, nema napretka u fudbalskoj igri, nema najvećih ostvarenja. U tom smislu je poučan primer i Engleska. U Engleskoj u svim uzrastima sa mlađim kategorijama, počev od školskog fudbala, juniorskog pa sve do fudbala koji se zove **priprema za prve timove** - svuda je takmičenje dominantni metod. Prihvatanje takmičenja kao dominantnog metoda dovelo je do toga da je već godinama engleski fudbal izgubio presudni kreativni deo igre. Uostalom, to je zaključak najmodernijih engleskih fudbalskih eksperata.

Ovo opredeljenje nastaje i zbog toga što je moguće u juniorskom uzrastu, uz velike investicije i uz veliki, specifičan rad postići brze takmičarske rezultate. To je moguće u juniorskom, a veoma teško, gotovo nemoguće ostvariti u seniorskom. Ali, ti često isforsirani rezultati u juniorskom uzrastu dovode do toga da isti ti juniori prilikom prelaska u seniorski fudbal smanjuju, gube, a negde čak i nestaju kao sportske, fudbalske vrednosti. Seniorski fudbal je prevashodno takmičarski fudbal. Ako bi to postao i juniorski, onda bismo došli u fazu da nemamo uzrasnu kategoriju u kojoj se fudbal uči. Zato je sasvim logično da kriterijum rezultata u juniorskom uzrastu nije adekvatan zahtevima koje seniorska kategorija postavlja. Kriterijumi koji postoje o pojmu rezultata iz seniorskih kategorija, ne mogu da se prenose na juniorski fudbal. To, inače, postaje jedna pojava. Ali, postoji i obrnuti odnos, sredine, metodi, prema tome i pojedinci koji razvijaju **prave osobine** i u **pravo tipično vreme** postižu prave rezultate. To je važno i zbog toga što prirodne promene nastaju u pubertetu. Tada se uvećavaju sve funkcije sportiste, kako morfološko - anatomske tako organsko - fiziološke. Dolazi i do neurosomatskih promena, ako ih prate znanja, veštine i navike koje su stečene predhodnim radom da utiču na izgrađivanje nove kompletne ličnosti fudbalera. Oni tek sad, kao bivši juniori, mogu da u seniorskom uzrastu, a naročito ako se dobar sistematski rad nastavi, da napreduju i da se razvijaju. Samo takvim putem i tim procesom usavršava se i postiže lična i timska klasa. U tom smislu najbolji primer su dve vodeće zemlje Evrope, SR Nemačka i Holandija. Poznato je da su ove dve zemlje poslednjih 10 - 20 godina bile uzorne u gotovo svim zahtevima fudbalske igre u seniorskom uzrastu, da su osvajale najveće evropske i svetske trofeje, da su njihovi klubovi postizali vrhunska sportska ostvarenja, da je njihova interpretacija fudbalske igre novatorska, moderna i da je čak i ispred vremena. Da su pri tome izrađeni i visoko kreativni igrači, da su iskazale poznate fudbalske škole, da su u tim sredinama stvoreni najveći fudbalski treneri. Sve je kod njih u seniorskom fudbalu izvrsno, maksimalno, evropski, svetski. Međutim, i Holandija i SR Nemačka nijednom nisu na turniru UEFA u takmičenju za juniore postali pobednici, i obrnuto - u svim seniorskim takmičenjima oni su gotovo dominirali.

Istovremeno, neke druge sredine, druge organizacije, druge federacije, gotovo redovno su ili vodeće ili su pobednici omladinskih takmičenja UEFA. A njihov nacionalni a i klupski seniorski fudbal niti je imao, niti ima, čak ima male izgleda da će imati značajnu ulogu u seniorskom pravom takmičarskom fudbalu Evrope. U svakom slučaju, reč je o grešci u opredeljenju. To je opredeljenje gde se kroz veliki rad nastoji da se u juniorskom dobu prikažu rezultati. To su oni rezultati i vrednosti koji se kasnije gube, smanjuju ili nestaju. Takva greška, takav previd proističe iz pristupa pre svega detetu s jedne strane, i čoveku s druge strane i metodologiji koja prati tok.

Još davno je čuveni pedagog Pestaloci poručio vaspitačima svoju poznatu izreku: „Dete nije čovek u malom“. Ta poruka Pestolacija mora da nađe mesto i u modernijem metodološkom pristupu u našem radu i prevaspitavanju fudbalskih pedagoga urbanog vremena u kreatore moderne igre. Mnogi upravo tu greše, jer ne poznaju prirodu deteta, a zanemaruju buduće potrebe čoveka.

To dovodi i do zamene, do identifikacije rada, stvarajući od mladih minijature starce, jer umesto da se razvijaju pomoću rada, oni ostaju na istim vrednostima ili se čak i gube. Ističemo to za moderno urbano vreme. Jer u preurbano vreme, kada je stvaranje igre i igrača u fudbalu bilo spontano, prirodno, slobodno, poštovani su i ti **prirodni, osnovni zakoni razvoja ličnosti, osobina i znanja**. Poštovan je zakon sportskog vremena. To je vreme koje prati, sastavlja i čini biološko i sociološko vreme koje se spaja u jednu poznatu sportsku celinu. To je zakon sportskog vremena, koji svako mora da poštuje ako učestvuje i radi u

sportu, a naročito u fudbalu. Zato smo u preurbanom vremenu, iako bez uslova i bez trenera, imali fudbal sa znatno više igre i igrača. Danas smo svedoci sasvim suprotnog - da nikada nismo imali više trenera a nikada manje igre i igrača. Uz to nikad bolji uslovi, kako tehnički tako i sportski nisu postojali za ovaj rad. Zato je bitno opredeljenje u radu sa mlađim uzrastima u fudbalu. Prihvatanje jednog ili drugog opredeljenja biće presudno za sve, za ceo proces rada, za metode, za odnose i, što je još važnije, za perspektivu fudbala i uloženog rada pojedinca i čitave sredine. Zato, iako smo više puta rekli da je rad sa mlađim uzrastima poseban deo, sledi i dopuna - kompletiranje tog stava. Treba ga definisati samo kao deo jedne celine.

Zbog toga je izuzetno dobro i korisno da u radu sa mlađim govore, istupaju, a i utiču pa i da rukovode, oni koji poznaju celoviti razvojni put sportiste fudbalera. To su oni koji poznaju karakteristike početka, koji znaju potrebe razvoja, a isto tako znaju i probleme kraja, odnosno završetka sportske karijere. Rad sa mlađim uzrastima treba da se tretira kao deo te celine i kao potreba tog drugog dela koji postaje i njen kriterijum. Ovim pravim pristupom dolazimo u mogućnost da odredimo kakva je uloga i mesto tog juniorskog dela rada. Znači, tek u seniorskom fudbalu se ocenjuje i procenjuje vrednost juniorskog rada. Prema tome, kolika je vrednost juniorskog rada, nećemo i ne treba da procenjujemo po rezultatima koji se ostvaruju u juniorskoj kategoriji. Sud i ocenu daje stariji - pravi seniorski fudbal.

Između mnogih, postoji i osnovni nesporazum i razlika koja nastaje. Ranije su u tzv. prirodnim, spontanim uslovima, selekciju, usmeravanje, obučavanje i pripremu mlađih uzrasta pionira i junior vodili stariji iskusni fudbalski radnici. Oni su svoje lične ambicije usmeravali, podređivali pre svega igraču, klubu i igri, a ne sebi. Rad i rezultat rada ovih uzrasta nije bio takav da je menjao njihov socijalni status. Rad je imao uticaj na socijalni status, ali nije bio toliko bitan za egzistencijalna pitanja, a ni za budućnost pojedinca, niti njegove porodice. Još manje je taj rad bio presudan za njegov, trenerov status u društvu. U ovo novo, urbano vreme dolazi do promena koje su bitne. One su izražene kako u uzrastu, koji imaju ovi mladi fudbalski učitelji, tako i u pristupu tome radu. Sada su to, pre svega, mladi treneri gotovo početnici, koji ulaze u fudbal bez poznavanja problema rada, metodologije rada uopšte, a specijalno ovog uzrasta. Oni upravo sada uče i upoznaju kroz svoje obrazovanje ovo uzrasno doba i oni ga istovremeno vide i kao početak i kao krajnji cilj, i svoj i za svoje igrače. Oni ovaj rad vide kao cilj a ne kao jednu etapu u razvoju igrača.

Osnovni pristup u radu kod jednog dela mlađih, novih trenera početnika i u svetu i kod nas jeste da je rad usmeren pre svega radi lične afirmacije trenera. Tek posle lične dolazi afirmacija igre i igrača, kluba, itd. Ova razlika je velika, a još veće su posledice, utoliko pre što je sada rad novih, mlađih trenera sociološki opredeljen za profesionalni trenerski rad. A rezultati tog profesionalnog rada utiču i na njegov sociološki status. A takvim situacijama treneri bitno greše jer se opredeljuju za onu vrstu rada koju smo osudili. To je opredeljenje da se pomoću brzog rada postižu i brži rezultati. Samim tim ostvaruje se i brza afirmacija. Sve to utiče i na brzu promenu sociološkog statusa. Treneri, kao jedan pokret, koji su se opredelili za tu vrstu rada u početku svoje trenerske karijere imali su brze takmičarske rezultate. Stekli su brze uspehe pri afirmaciji, brzo ostvarili socijalni bolji status, imaju bolja primanja, bolji tretman, bolje rezultate ali i brz pad. Jer pri takvom radu nisu uspeali da stvore na jednom trajnom mestu niti igrače, niti igru, niti višegodišnje sportske rezultate. Samo oni treneri koji su se opredelili poštujući pri tome i sve zakone razvoja i primenjujući fudbalsku metodologiju: fazu obuke, fazu rada, a pri tome imali i period čekanja, **posebno da sačekaju** sazrevanje tog rada - napredovali su. Istina, znatno sporije. Ali ovi treneri su unapredili i sebe i igrače i igru i fudbal. Nažalost, u nas je znatno manje ovih trenera, zato sada nastojimo da to

postane jedno opšte fudbalsko opredeljenje koje će, pri tome, da zahteva i određene metode rada koji moraju da se poštuju i primenjuju u stvaralačkom radu.

Adaptacija fudbala na promene u igri i na promene urbane sredine

Opšte pravilo - da je promenama sve podložno - važi i za fudbal kao sport. Ali, sve promene koje se dešavaju u fudbalu i oko njega upravo u ovom periodu u ovom periodu su različite i zahtevaju da se s njima pozabavimo. To se odnosi, pre svega, na promene u igri, kao i na promene van igre.

a) Promene u igri

Promene u fudbalskoj igri stvarao je i stvara sam fudbal kao sport i kao igra. Na ove promene unutar same fudbalske igre, unutar samog fudbalskog sporta, manje ili više svi se privikavaju. Pri tome se vrši jedna posebna, istina spora adaptacija, ona obuhvata sve oblasti igre bilo da je reč iz tehnike, taktike, kondicije ili sa pedagoško-psihološko-sociološkog aspekta. Ali, postoje i druge promene, koje se odvijaju van fudbala kao sporta i van fudbalske igre i ove promene najdirektnije utiču na sportsku sredinu, na fudbal, i na samu igru. Pošto se promene u igri često tretiraju, to će naša orijentacija biti na promenama van igre i uticaja na igru.

b) Promene urbane sredine

Reč je o promenama koje čini urbana sredina i koje su toliko velike da bitno utiču i na fudbalski sport, i na fudbalsku igru u celini, i na sve njene delove. U ovoj promeni bitno je da je toliko velika i da je postala suštinski gotovo fundamentalna. Istovremeno, adaptacija fudbalske organizacije, fudbalske metodike, fudbalske teorije, fudbalske prakse jeste spora, loša, nepotpuna, nekompletna i bez dovoljno fleksibilnosti. Takva nedovoljna adaptacija fudbalskog sporta na inače neminovnu istorijsku promenu dovela je i dovešće do velikih kriznih momenata u fudbalu u svim sredinama. Upravo sada, mnoge sredine gde se fudbalski sport inače rodio, razvio, usavršio, afirmisao i postigao najveći stepen - ulaze u krizu. One su prve koje podležu toj sportskoj fudbalskoj krizi. Upravo ti veliki svetski gradovi, ti veliki svetski klubovi, veliki industrijski centri, koji su bili presudni u afirmaciji i oblikovanju fudbala i koji su do skoro bili i nosioci fudbalske igre vodeći fudbalske škole i koncentracije sportskih rezultata, počeli su da gube sve te sposobnosti, da ih smanjuju, a neki i da prestaju da budu faktor kako nacionalni, tako evropski i svetski. Jedni su najpre gubili školsko fudbalsko usmeravanje u stvaranju sopstvenih klasnih vrednosti (u stvaranju igrača, u stvaranju igre, u stvaranju ekipe). Drugi su smanjivali sposobnost koncentracije sportske moći, a time i vrednost sportskih rezultata, trofeja i uticaja. To je jedna krupna svetska, kako fudbalska isto tako i društveno-sociološka promena i ona nije mimošla ni jednu sredinu. Ona je sada prisutna i u nas.

Mesto i prostor

Pitanje mesta i prostora za okupljanje igrača u preurbanom i u urbanom vremenu je različito. U preurbanom periodu, igra i igrači okupljali su se na velikim često slobodnim površinama. Urbana sredina smanjuje te prostore, a negde ih čak i ukida. Praktično, slobodnih površina kakvih je bilo nema više. Prema tome, nema ni slobodnog okupljanja, koje je ranije bilo masovno. To što nema slobodnih površina jeste jedna od promena koje su

nastale kao prinuda posredstvom vremena. Ali, isto tako nema ni organizovanih poligona za masovnu fudbalsku igru. Sada urbana sredina mora da stvara te organizovane - slobodne poligone. Znači, nestaju možda prvi elementi koji uslovljavaju razvoj fudbalske igre - prostor. S jedne strane nestaju prirodni uslovi, a ne stvaraju se istovremeno ti novi koji bi trebalo da nadoknade taj odlučujući nedostatak.

Vreme

Fudbalska igra se najuspešnije razvijala kada su dečaci - početnici imali svoje slobodno vreme. Poznato je da se fudbal uči i najbolje savlađuje, tek ako oni koji ga primenjuju imaju ne samo slobodno, već i višak slobodnog vremena. Urbani život svakodnevno smanjuje ovaj element. Možemo konstatovati da je višak slobodnog vremena, odnosno dokolica kod dece do te mere smanjena, da u nekim sredinama ona praktično i ne postoji. I obrnuto: ona se danas kao višak slobodnog vremena mnogo više javlja kod starijih uzrasnih kategorija nego kod mlađih. U nekim sredinama gde je uvedena celodnevna nastava, ili rad bez prekida, nema slobodnog vremena. Taj problem je poslednjih godina postao posebna teškoća i stvarao francuskim fudbalskim kolegama izuzetne probleme, koje su oni morali da rešavaju. To su adaptacije koje nisu bile vezane za spretnost i sposobnost pojedinaca. Sa te strane, njihova su iskustva veoma poučna. U celini gledano, slobodno vreme kod dece se skraćuje ili čak ukida. Organizovano i usmereno ka fudbalu, ka opredeljenju ne organizuje se kao potrebno vreme za fudbal.

Moderna fudbalska organizacija nije ušla u rešavanje bitnog problema - pitanja slobodnog vremena, onog koje je neophodno za fudbalsku igru. Organizovano fudbalsko vreme se ne može očekivati ni na ulici, ni na neformalnim sastajalištima. Organizovano slobodno vreme se može javiti samo u organizovanim sredinama. Jedina organizovana sredina koja se bavi decom i vremenom - jeste škola. A škola nije dobila takav tretman kao odlučujuće mesto u kojoj organizovano vreme može da se pretvori u fudbalsko vreme.

Problem igre

Slobodna igra imala je osnovnu vrednost u tome, što je bila prirodna i spontana. Ta sloboda, ta spontanost, prirodnost i taj pristup igri stvarali su uslov za ispakivanje kroz početnu igru bitnih kreativnih odluka. U tim prirodnim uslovima, pri slobodnoj igri, fudbal je počinjao da se usvaja kroz slobodu igre, kroz spontanost igre, kroz prirodnost igre. To je bilo učešće u igri bez straha, bez prinude, ali i bez preokupacije za rezultat. Tako je počinjala igra. Tako se usvojio fudbal. On se dalje usavršavao na taj način što su se sticale postepeno i obaveze. To je važno jer fudbalska igra, a naročito moderna fudbalska igra, predstavljaju spoj i ravnotežu između slobodnog i spontanog s jedne strane, i organizovanog i obrazovnog s druge strane. U organizovanoj igri počinje se sa obavezom, sa radom i disciplinom čak i prinudom. Tako organizovana igra danas smanjuje slobodu u početku, nastavlja je sa takmičenjem i to dovodi do uzdržavanja kod igrača. Tako se javlja i strah kao prateća komponenta samog takmičenja. U slobodnoj igri početak je sloboda i improvizacija. U organizovanoj, ovako kako je prihvaćeno, počinje se obavezom i automatizmima. U kompletnoj fudbalskoj igri potrebno je: **i sloboda i obaveza i improvizacija i automatizacija**. Ali, za razvoj fudbalske igre presudan je i taj redosled upravo radi razvoja osobina koje se mogu razvijati samo pod pomenutim redosledom. Znači, najpre sloboda, potom improvizacija, zatim obaveza i na kraju automatizam.

U urbano vreme primenjuje se i tzv. urbani trening. Retko ko u tome poštuje ovu vidnu zakonomernost. Tako je to dovelo do apsurdna. Neke sredine mnogo rade. Ali ako im je rad neusmeren već u pristupu, ne ostvaruju postavljenu ulogu i postavljene rezultate. Složenost ovog problema je i u tome što za takav promašaj nema više mogućnosti korekcije, ukoliko je i ima ona je minimalna.

Promene u selekciji

Jedna od značajnih promena koje su nastale u uslovima koje diktira urbano vreme jeste i pitanje selekcije. U preurbano vreme selekcija je bila prirodna i nenametljiva. Selektirani dečaci - početnici su imali male, gotovo beznačajne promene. Selektirani početnik, talenat, ostao je i dalje i početnik i talenat. On je ostajao i dalje anonimn i pri tome se nije ništa menjalo u njegovom socijalnom statusu. Niti se menjao odnos sredine prema njemu, niti on prema sredini. Promene koje su bile - bile su male a potrebne, jer su stimulisale motive, i to motive afirmacije koju dečaci dok nisu selektirani nisu imali. Ova selekcija bila je pored toga potrebna i bez skokova. Imala je jedan svoj prirodni tok.

Planski organizovana urbana selekcija je sasvim drugačija. I ako je planska i programski postala je veštačka jer pri selekciji, čak i najmlađi igrači menjaju svoj socijalni status i to u bitnim značajnim pitanjima. Zatim, početnik postaje popularan i prestaje period anonimnosti, koji je, u stvari, najvažniji period za fudbalski razvoj, svestrani razvoj i razvoj stvaralačkih sposobnosti posebno. Verovatno da anonimnost ima značaja i u drugim delatnostima. Ali, najjača stvaralačka sposobnost, najveće stvaralaštvo se ostvaruje u periodu kada su igrač i trener, i čitav sportski rad - anonimni. U ovo urbano vreme, pri ovom urbanom treningu i metodama koje se primenjuju pri selekciji, popularnost se odmah stiče i to ne samo u užoj sredini, već i široj i to se tako iskazuje što još pre početka obrazovnog rada, mnogo ranije što rad počne, talentovani igrač početnik postaje afirmisan, postaje priznat, postaje realizovan. Pre ulaska u sportski rad on već ima ostvarene svoje prve motive. Prvi motivi, bitni motivi za dalje napredovanje su ostvareni pre nego što je i sam sportski rad počeo. Iako se uključuje u sportski fudbalski rad - u pravi rad zbog čega i postoji selekcija, ovi selektirani dečaci - početnici nemaju potrebe za svojom afirmacijom niti da te uzdržane i neiskazane motive realizuju. Već na samom takvom početku umesto ambicioznog, poletnog, radnog sportistu entuzijasta imamo fudbalera - sportistu koji traži udovoljenje drugih, često i vansportskih motiva. Takođe se menja i socijalni status. U toku selekcije početnika menja se sve. Menja se često rad, sredina, uža ili čak i šira. Menja se porodica, menjaju se drugovi. Menja se jedna sportska stvarnost. Selektirani dečak - početnik godinama egzistira u jednoj sredini i egzistira kao poslednji član porodice. Samim činom selekcije i promenama koje nastaju u njegovom statusu, on odmah postaje prvi čovek u porodici. Najpre to ostvaruje primanjima, potom odnosima. Na kraju i po stavu. Time se transformiše i menja ulogu porodice. Takva promena dovela je do toga da smo u preurbano vreme imali porodicu koja je stimulatивно delovala na sportski razvoj igrača i bila savetnik treneru i pomoćnik treneru radi unapređenja igrača i igre. Sad se dešava obrnuto. Takva izmenjena socijalna konstatacija dovela je do toga da treneru porodica više ne postaje saradnik. Vrlo često postaje i protivnik. Porodica, pre svega, nastoji da realizuje svoje socijalne potrebe. Ona nastoji da to ostvari pomoću igrača. U tim uslovima sportski motivi postaju samo sredstvo a ne cilj. Ta promena odnosa na relaciji porodica - klub, porodica - stručni rad jeste u stvari, i promena čitavog jednog pedagoško-sociološkog aspekta koji se negde javlja na jedan ili drugi način.

Socio-psihološke i pedagoške promene

Postoje i tzv. međuodnosi koji su isprepleteni. Savremeni stručni rad u novim urbanim uslovima uključujući tu i pedagoško-sociološki pristup, treba da reši kakva je uloga i mesto porodice sada u stvaranju fudbalskih vrednosti.

Kao pratilac ovih promena jeste i sportski život. On postaje drugačiji. Reč je o drugom čoveku, o onom preselektiranom, koji se bitno razlikuje od ovog pre selekcije i svih promena koje u njemu nastaju.

Problem rane profesionalizacije svesti mladih igrača imali su Italijani. To je jedan tematski psiho-sociološki problem, kao i deformacije koje nastaju iz tog presing ambijenta, iz te internatske psihologije koja je bila jedna od formi rada u stvaranju mladih igrača u Italiji. Sociološka - psihološka i pedagoška, a i stručna zapažanja vrlo su interesantna i bliska su ovim našim opredeljenjima.

Promena u metodologiji

Metodologija treninga se bitno menja pri urbanim promenama. U slobodnoj preurbanoj sredini dečaci tzv. talentovani početnici, pri početku sportskog rada počinjali su fudbal učenjem elemenata, obukom igre, razvojem složenih fudbalskih pokreta, razvojem improvizacije, mašte, itd. U preurbano vreme dečaci su počinjali fudbal tako što su igrali slobodno, a što su malo vežbali. Pri tome se do najvećih mogućih razmera, upravo u našoj sredini, u jugoslovenskoj fudbalskoj profesiji, među jugoslovenskim fudbalskim trenerima razvoj usavršio, taj zanatski deo fudbalske igre, do fudbalske rutine. Jugoslovenski treneri su bili oni koji su možda do najvećih svetskih granica razvili taj zanatski deo fudbalske igre. Urbana sredina, menjajući se, uvodi tzv. urbani trening koji zahteva i urbani mentalitet i urbanu metodologiju. Umesto učenja, obuke i improvizacije, prisutni su drugi elementi. To je pre svega vežba, ponavljanje, automatizam. Tu su oni neminovni pratioci standardnosti i “modernog”. Od zanatskog dela se odstupa zato što je on upućen na vreme, zato što se te promene koje se ostvaruju kroz veštinu neminovno mogu realizovati ako je vreme dugoročno, trajno i ako je postepeno i metodski. Ako je načelo preurbanog vremena bila igra kada se slobodno uči, novo urbano vreme prihvaćeno je od jednog dela fudbalske profesije na taj način da se **igra obavezno**, a da se **trenira poznato**. Tako da umesto učenja veština mi sada imamo sve više trenera koji postaju sve više takmičarski, trenerski orijentisani i opredeljeni, a mnogo manje kreativno-stvaralački.

Razume se da ovo nisu sve promene koje urbana sredina iskazuje i ispoljava niti su one sve do kraja razrađene. Bitno je samo da ovako krupne promene traže još veću adaptaciju. Traže se sasvim drugi pristupi, druga metodologija, drugi način mišljenja, ali i druga selekcija sportskih radnika i druga selekcija sportskih trenera. Sasvim je sigurno da se to osnovno selekciono područje, koje je ranije postojalo u slobodno preurbano vreme, sada menja i da ima svoje jedno jedino. To je - organizovano mesto. Jer u urbano vreme postoji i urbana organizacija. U toj urbanoj organizaciji, organizovana aktivnost je **škola**. U organizovanoj školi treba da se ostvaruju sve organizovane selekzione aktivnosti. Znači, umesto slobodnog stvaralaštva - treba da postoji organizovano. Ali, kad je reč o fudbalu mora da se obezbedi redosled ispoljavanja tih pravih vrednosti. U fudbalu taj redosled bi se nastavio posle selekcionog područja koje mi zovemo škola, koje treba da bude prvo organizaciono mesto. To je selekciono područje i taj rad se nastavlja kroz klupsku aktivnost,

koja je prvo mesto odakle se pruža svestrana inicijativa za razvoj selekcionarne aktivnosti u školama.

U ovu delatnost treba obuhvatiti i sve druge aktivnosti koje su potrebne selekciji. Klub - sem toga što je mesto koje počinje da okuplja, da prihvata, bavi se i višim stepenom selektiranja - taj proces nastavlja igrom i to slobodnom igrom. Igrom koja treba da nadoknadi i slobodan prostor i slobodno vreme a još više da bude dopuna za slobodnu igru.

Posle slobodne igre u urbanism sredinama, u adaptiranoj urbanoj metodologiji treba pristupiti obučavanju igre. Obučavanje igre nije bilo prisutno u ranijim metodološkim tretiranjima programa fudbala. Svi koji su dolazili na fudbal, dolazili su sa znanjem igre. Prvi put sada u urbano vreme fudbalska profesija treba da reši prvi i osnovni problem:

Obučavanje igre

Obuka igre je sada suština profesionalne i stručne delatnosti. To je transformacija fudbalskih stručnjaka u pravi stručni rad i modernizaciju fudbalske profesije. Jer igra je izgubila priliv u znanju, a sada igra mora da se stvara. Fudbalska profesija koja nije bila naviknuta i nije imala potrebe ni znanja da se bavi proučavanjem kako se igra stvara, sada joj je to prvi, osnovni i ključni zadatak. To treba da postane kriterij, čak i novi kriterij stručnosti koji ističe da je trener samo onaj ko zna da stvara igru. Stvaranje igre, to je jedan poseban metodološki pristup. To je poseban proces koji zahteva da pored talentovanih igrača, talentovanog rada i sam trener bude talentovan za igru i za njeno stvaranje. Pored obučavanja igre, treba nastaviti sa ispravljanjem, sa doterivanjem, sa korekcijom. Sve bi to omogućilo modernizaciju fudbalske igre. Razumljivo da obučavanje igre pretpostavlja i obuku elemenata igre. Moramo da kažemo da je obuka, u stvari, učenje novog, samim tim i novih elemenata. Od osnovnih do složenih, elemenata igre ima mnogo, za njihovo usvajanje je potrebno dugo vreme. Obučavanje, taj zanatski deo, je u nas bio toliko razvijen da su jugoslovenski stručnjaci stekli svetski glas i reputaciju i bili baš zbog toga traženi po celom svetu. Danas je to gotovo nestalo. Umanjilo se toliko da se vrlo mali broj ljudi prihvata obučavanja igre. Moramo da ponovimo da je obučavanje osnova fudbalske profesije, specijalno u radu sa mlađim uzrastom. A da bez obučavanja niti ima rada sa mlađim kategorijama, niti ima fudbala i napretka dece, niti neko može postati trener ako nije prošao kroz fazu obučavanja. Složeno je zato što je obučavanje jedan proces, vremenski dug proces, potreban je strpljiv rad sa specifičnim metodološkim pristupom. Tek kad se završi sa obukom treba početi sa treningom. To treba da bude pre svega, minijturni trening, trening kao sastavni deo obuke i kao sastavni deo igre, da bi se posle toga pristupilo treningu koji znači ponavljanje poznatih svojstava, poznatih znanja. Taj ponavljajući rad može da usledi tek onda kad se već predhodno znanje usvoji.

Najveći stepen rada i kraj toga rada uzrasta sa mlađim kategorijama jeste priprema. Ali kakva priprema? S jedne strane, to treba da bude priprema za takmičenje, a s druge strane priprema za seniorski fudbal. Priprema za takmičenje treba da bude takva da uz sva znanja razvije sve rivalne sposobnosti. Znanja nemaju svoju upotrebnu vrednost ako nisu praćena i stepenu rivaliteta i svim onim što traži rivalitet. Prema tome, takmičarsko svojstvo igrača je isto tako važno kao i znanje igre. Takmičarska sposobnost treba da se razvija kroz ceo proces rada. Takmičarske osobine treba iskazivati tek u završnom delu juniorskog staža. Priprema za prelazak u seniorski tim predstavlja visok stepen prilagođenoga rada ka specijalizaciji mesta, ka specijalizaciji tehničko-taktičko-kondicionih i psiholoških svojstava igrača. To je rad ka usmeravanju, kako prema mestu tako i novom fudbalu koji predstoji.

Takav kompletan rad sa mlađim kategorijama, koji počinje školom kao širim selektivnim područjem, nastavlja se kroz klub i prolazi sve faze da bi završio takmičenjem i pripremom. On je, u stvari, kompletan metodološki pristup koji moramo rasčlaniti, kako od osnovnih opredeljenja tako i da nađemo i adekvatna teorijska obrazloženja. Ta nova teorijska obrazloženja i te metodološke pristupe koje odgovaraju novim teorijskim saznanjima, treba da usaglasimo sa potrebama nove prakse i novih zahteva. Kroz praktičnu realizaciju sve to treba da spojimo, integrišemo tako da se kroz stvaralački rad reafirmiše naša fudbalska profesija. Ona se može samo tako reafirmisati, ako ova opredeljenja pretvorimo u sportsko delo.

Sportsko delo su u našim i savremenim uslovima igrača, odnosi, igra, timovi, rezultati, trofeji, klupske i nacionalne selekcije za koje mi imamo smisla. Tom smislu treba da dodamo i vrhunski rad.